

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑ ΦΥΛΛΑ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΔΙΕΥΘΥΝΕΤΑΙ ΑΠΟ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΝΕΩΝ

ΕΤΟΣ Α' — ΤΕΥΧΟΣ 5 'Ιωάννινα 'Οκτώβριος 1936

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΧΡΥΣΑΝΘΗ ΖΙΤΣΑΙΑ	Λυτρωμός (ποίημα)
ΟΛΜΟΣ ΠΕΡΑΝΘΗΣ	'Αγάπη στο χωριό (ήθογραφία)
Γ. ΒΑΛΕΤΑΣ	Δυό θαυμαστές του Ζαλοκώστα (Μελέτη)
ΠΕΤΡΟΣ ΛΥΡΙΤΗΣ	Σημειώσεις στο φυλάκειο (Διήγημα)
Χ. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ	'Ο 'Ετοιμοθάνατος Σταυραετός (πεζοτράγουδο)
ΜΑΡΙΑ ΔΑΒΑΡΟΥΚΑ	Κυκλάμινα (πεζοτράγουδο)
ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΙΝΔΕΑΣ	'Ο καπετάν Στραβολαίμης κι' Λαφογιάννης (Διήγημα)
ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ	(του κ. Ν. ΣΙΑΦΑΚΑ) Στιχάκια, Παλιά μου χρόνια
Γ. ΚΟΤΖΙΟΥΛΑΣ	'Αγροτικό (ποίημα)
ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΚΑΚΟΥΡΗΣ	Προσμονή (ποίημα)
ΚΑΘΕ ΜΗΝΑ (Τοπικά σοβαρά θέατρα), Ειδήσεις και δημοσιεύσεις, 'Αλληλο-	γραφία κ.τ.λ.

Handwritten signatures and notes in the bottom left corner.

ΤΥΠΟΙΣ "ΕΡΜΗΣ",
Θ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΙΔΗ & Δ. ΠΑΝΙΔΗ

Μητροπόλεως 25
ΙΩΑΝΝΙΝΑ

ΛΥΤΡΩΜΟΣ

(Γενητε σκληροί, αδερφοί μου)
ΝΙΤΣΕ

"Έτσι λές (μάς έπρόδωσαν και μάς έζωσε η φρίκη
Χίλιες φορές καλλίτερα κανένας να πεθάνη).
Τι τόν κράζεις τὸ θάνατο... να η ζωή! μάς ανήκει
γιατί άκέρια τήν κλείσαμε στής αγάπης τήν πλάνη;

Ν' άρμενίσουμε άφίνοντας τά δνειρά μας κουρέλια.
Θριαμβικά στ' άβρά χέρια μας να μαθήσουμε κάποια
αιματοχρώμα αισθήματα. Μισομῶς και συντέλεια.
Σκόνη γύρα στον άνεμο κ' η ζωή μας η σάπισ.

Μην άκοῦς...κι' άς μάςκράζουνε τ' άστρα πίσω οι σεληνες
δέσ' τά μάτια να χάσουμε τῶν ρωμάτζων τά χνάρια.
Στοιχειωμένα τ' άκρόγιαλα τραγουδάνε σειρήνες
τήν ψυχή μας να δέσουμε με γερά παλαμάρια.

"Η ψυχή ναρκισσεύεται μέσ' τόν πόνο της, κι' δηλ
ή ύπαρξή μας αίχμάλωτη μιās άρρώστειας ώραιας
έκλεκτῶν,—και πιστέψαμε—τραγικοί μας οι ρόλοι—
ήρωες τάχα και θύματα μιās αγάπης μοιραίας.

...Ν' άρμενίζουμε. Πλάνη μας μέσ' τις πλάνες και ξένοι
πέρα άπ' όλα να χτίσουμε τὸ καινούργιο μας σπίτι.
Κι' άς βροντᾶν οι αγάπες μας κι' ὁ καῦμός άς περμένει
για θεμέλειο θε να χουμε τής καρδιάς τὸ γρανίτη.

ΧΡΥΣΑΝΘΗ ΖΙΤΣΑΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΕΞΙΛΟΓΙΟΥ

ΑΓΑΠΗ ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ

ΗΘΟΓΡΑΦΙΑ

Είναι στιγμές—διηγότανε ο κύρ Γιώργης—πού τὸ μυαλό μου γυρνάει ἐπίμονα στὰ περασμένα καὶ μοῦ ξεθάφτει παλιὰς ἱστορίες, μιὰ τέτοια, μιὰ ἀληθινὴ ἱστορία, θὰ σὰς πῶ ἀπόψε.

Εἶναι μιὰ ἱστορία ἀγάπης, τὴ μόνη ἀγνή πού θυμάμαι στὸ χωριό μας. Ὁ Θύμιος καὶ ἡ Γιάννα. Ἐσεῖς βέβαια δὲν θὰ τοὺς θυμάστε...

Ἀπὸ μικρὰ ἔβρισκαν μαζί τὰ γίδια στὸ λόγγο. Ἦταν σὰν ἀδέρφια. Καὶ μαζί, χέρι μὲ χέρι, γυρνοῦσαν κατὰ τὸ μούχρωμα στὸ χωριό... Καταλαβαίνετε φυσικὰ πὼς οἱ καρδιές τους εἶχαν στενώτερα συνδεθῆ. Κι' ὅσο μεγάλωναν, τόσο καθέννας ἔνοιωθε πὶο εὐχάριστη τὴ συντροφιά τοῦ ἄλλου, ἂν καὶ κάποιος συστολὴ ἔκανε τὸν Θύμιο νὰ κοκκινίξῃ σὰν τύχαινε νὰ ἰδῆ τὸ πόδι τῆς Γιάννας δὲταν γλύστραγε κι' ἔπεφτε. Κι' ἡ Γιάννα πάλι, ἂν κανένα ἀγκάθι ἔμπαινε στὰ χέρια τοῦ Θύμιου, τοῦ τῶβγαζε, προσεκτικὰ πάλι χωρὶς ὅμως τώρα καὶ νὰ τοῦ φιλή τὸ δάχτυλο γιὰ νὰ περὸσῃ ὁ πόνος!...

Κι' ἂν ἦταν ὅμως πάλι νὰ τοὺς περᾶσῃ ἀργότερα τὸ αἴσθημα αὐτό, ἦρθε ὁ χωρισμός γιὰ νὰ τοὺς τὸ δυναμώσῃ. Ἕνας χωρισμός ἀθελος καὶ παντοτεινός. Οἱ αἰώνιες χτηματικὲς διαφορὲς μῆκαν στὴ μέσῃ καὶ τὰ σπίτισ τοῦ Θύμιου καὶ τῆς Γιάννας χωρῆσε ἡ ἔχτρα. Ἀναγκαστικὰ κ' οἱ δυὸ φίλοι δὲν ἔναμιλῆσαν. Μὰ πόσο μποροῦσαν!... Εἶχαν κ' οἱ δυὸ μεστῶσει... Κι' ἦταν ὁ καιρὸς πού ἡ ψυχὴ ἀναζητᾶει περιτρίγυρα γιὰ μιὰ συντροφιά... Ὁ Θύμιος τῶνοιωθε μεγάλο τὸ κενὸ μέσα του ἀπ' τὸ χωρισμὸ τῆς καλῆς του Γιάννας... Κι' αὐτὴ πάλι τὸ ἴδιο θὰ αἰσθανόταν—ἔτσι διάβασε στὰ μάτια τῆς μιὰ μέρα πού τὴν εἶδε στὴν ἐκκλησιά.

Ζοῦσαν κι' οἱ διὸ μὲ τὴν ἀνάμνησι τῶν γλυκῶν περασμένων... Μιὰ μέρα ὅμως τὰ κατάφεραν κι' ἀντάμωσαν ἔξω στὸ λόγγο, στὸ πρῶτο λόγγο τῆς παιδικῆς του χαρᾶς... Μίλησαν ντροπαλὰ γιὰ λίγο, μὰ ελικορινὰ. Κι' ἔσμιξαν γιὰ πρώτη φορά τὰ χεῖλια τους σ' ἕνα ὀλόθερμο φίλημα, πού τοὺς ἔκανε νὰ τρέμουν σύγκορμα. Ἐπειτα σὰν νὰ φοβήθηκαν, χώρισαν. Ἐσφιξαν μόνο τὰ χέρια κι' ὠρκίστηκαν αἰώνια ἀγάπη...

Εἶπαν νὰ ξαναταμώσουν. Μὰ δὲν τὰ κατάφεραν. Κάποιος τοὺς εἶδε. Κι' ἕνα κοτσομπολιὸ ἄρχισε νὰ δίνη καὶ νὰ παίρνῃ

στὸ χωριό. Ἐγινε μάλιστα καὶ μιὰ φασαρία μὲ τὸν ἀδερφὸ τῆς Γιάννας, πού πῆγε νὰ ζητήσῃ τὸ λόγο τοῦ Θύμιου. Ἐκεῖνος στὴν ἀρχὴ τοῦπε νὰ μὴν πιστεῦῃ τίς κακογλωσσίες τοῦ κόσμου... Στὴν φασαρία ὅμως ἀπάνω τοῦ ὠμολόγησε κατόπι πὼς τὴ Γιάννα τὴν ἀγαπᾶει καὶ θὰ τὴν πάρῃ.

— Δὲν εἶνε γιὰ τὰ δόντια σου, ἄτιμει ἂν τρεῖς κείνος.

Καὶ θάρχονταν στὰ χέρια, ἄλλοι ὅμως μιῆκαν στὴ μέσῃ καὶ τοὺς χώρισαν.

Λίγες μέρες ἀργότερα κηρύχτηκε ἡ ἐπιστράτευση κι' ὁ Θύμιος βρέθηκε μακριὰ, ἐκεῖ πού μιὰ ἄλλη ἀγάπη τὸν καλοῦσε. Κ' ἡ Γιάννα ἡ δύστιχη μόνη!... Τόσα γράμματά ἔστειλε τοῦ καλοῦ τῆς. Μ' αὐτὸς δὲν τῆς ξαναπάντησε ἕνα γράμμα μόνο στὴν ἀρχὴ, πού τὸ τσαλάκωνε στὸν κόρφο τῆς καὶ τὸ διάβαζε καὶ τὸ ξαναδιάβαζε. Μὴν πληγώθηκε ἀναρωτιότανε. Μὴν σκοτώθηκε; Κανεὶς ὅμως δὲν τῆς ἔδινε ἀπόκριση. Ὡσπου μιὰ μέρα βρῆκε μέσα σ' ἕνα μπαούλο πέντε γράμματά τοῦ Θύμιου, πού τὰ εἶχαν λάβῃ οἱ δικοί τῆς καὶ τῆς τὰ κρυψαν. Τῆς ἔλεγε πὼς τὴν ἀγαποῦσε τώρα πὶο πολὺ. Πὼς δὲν βλέπει τὴν ὥρα πότε νὰ βρεθῆ κοντὰ τῆς... Καὶ στὸ τέλος τὴν εὐχαριστοῦσε γιὰ τὰ κλώνια τοῦ σπιτικοῦ βασιλικοῦ πού τοῦ εἶχε ἔσωκλείσῃ...

Ὁ Θύμιος στὸ ἄγριο ἀνθρωπομακελειό. Μόλις σταμάταγε τὸ τουφεκίδι, μακριὰ ἀπ' τίς φλόγες καὶ τοὺς ἐνθουσιασμούς, ὁ Θύμιος ἀπομονώτανε στὸν ἑαυτὸ του καὶ σκεφτόταν τὴ Γιάννα, τὰ παραπονιάρικα γράμματά τῆς, τὸν πόνο τῆς... Καὶ τὸ αἴσθημά του φούντωνε... Ἔτσι ἕνα βράδυ πῆρε μιὰ ἀλλόκοτη ἀπόφαση: «Τὴν Πατρίδα, εἶπε πού τὴν ἀγαπᾶει κι' αὐτὴ, τὴν ὑπῆρέτησα... Πρέπει τώρα νὰ πάω καὶ στὴ Γιάννα... προ τοῦ τῆς συμβῆ τίποτε κακό...» Τὸ τελευταῖο τῆς γράμμα ἦταν τόσο ἀπελπιστικὸ καὶ κακὲς προακμήσεις τὸν βασάνιζαν. Καὶ μέσ' στὴ σκοτεινὰ γλύστρησε σὰ σκιά γιὰ νὰ φύγῃ... Βάδισε ἀρκετὴ ὥρα, τρελλὸς ἀπ' τὸ πάθος. Μιὰ ψιχάλα τὸν σταμάτησε. Στάθηκε σ' ἕναν κοῖλα βράχο ὥσπου νὰ περᾶσῃ τὸ σύννεφο καὶ νὰ συνεχίσῃ. Ἐκεῖ ὅμως σκέφτηκε ψυχραιμότερα: «Θάμει ἕνας λιποτάχτης, εἶπε, ντροπισμαμένος καὶ θὰ νὰ δυστυχησμένῃ καὶ τὴ Γιάννα... Δὲν πρέπει...» Σὲ λίγο βρισκόταν πάλι στὸ στρατό

παιδο, στή θέση του.

* Τὴν ἄλλη μέρα δόθηκε ἡ ἀποφασιστικὴ μάχη, ὄλο θρίαμβο καὶ δόξα γιὰ τοὺς φουστανελλοφόρους μας. Κατὰ τὸ βράδυ μετ' ὅς ἄλλους τραυματίες μάζεψαν καὶ τὸ Θύμιο. Εἶχε μιὰ πληγὴ στὸ χέρι. Τὸ πηγανὸ στὸ νοσοκομεῖο. Τὴν ἄλλη μέρα ὅμως τὸν ἔχασαν ἀπὸ κεῖ. «Γιὰ τὴν Πατρίδα κἀτι ἔκανα, σκέφτηκε. Κανείς δὲν θὰ μπορέσει νὰ με κατηγορήσῃ γιὰ δειλία... Ἡ πληγὴ μου, τὸ παράσημό μου... Ἔώρα, στὴν ἄλλη ἀγάπη στὴ Γιάννα, στὸ χωριό...»

**

* Μάτια τρεῖς μέρες τώρα ζητάει τὴ χαμένη του ἀγάπη. Κανείς δὲν ἤξερε. Στὸ χωριὸ τοῦ εἶπαν πὼς ἔγινε ἀφαντῆ. Οἱ δικοὶ τῆς τὴν ἀναζήτησαν στὴν ἀρχή, τὴν ἀπαρᾶτησαν ὅμως ἔπειτα.

— Κοπέλλα με τέτοιο μυαλό, εἶπαν, δὲν εἶνε δική μας. Κάλλιο νὰ χαθῆ...

Κι' ὁ Θύμιος γυρνάει λαγκάδια καὶ ρεμματιές, βρυσσοβλες καὶ στάνες, μὰ τίποτε. Ὅλο ἡ ἴδια ἀπάντησι: Δὲν ξέρουμε, δὲν τὴν εἶδαμε.

* Ὡσπου τὸ μυαλό του ἄρχισε νὰ σαλεύη... Ὁ γύρω κόσμος νὰ θαμπώνη... Καὶ δυὸ σκέψεις μόνο νὰ τὸν πιέζουν: Πόλεμος... Γιάννα!

* Τὸν ἔκλεισαν στὸ μοναστήρι τ' Ἀη-Λιά νὰ ἡσυχάσῃ καὶ νὰ βρῆ λυτρωμό. Μὰ λυτρωμός δὲν ἔρχονταν καὶ μάτια ἡ καλὴ καλόγρηρα προσπαθοῦσε με γλυκόλογα νὰ τὸν γαληνέψῃ. Ἐνα πρωτὶ ἡ καλόγρηρα τὸν παρακολούθησε ἔξω ἀπὸ τὸ μοναστήρι πού βιάδιζε ἄσκαπα. Τὸν εἶδε πού στάθηκε ἀξάφνα σὲ μιὰ ἄσπρη πλάκα, ταφόπετρα. Τὸν εἶδε νὰ διαβάξῃ τὰ ἀκανόνιστα σκαλισμένα γράμματα: Γιάννα, καὶ νὰ σαλεύῃ πάλι νὰ κλονίζεται, νὰ τινάζεται καὶ τὰ μάτια του νὰ πετᾶνε σπίθες. Στὴν ἐπιμονή του ἀνέλαβε νὰ τοῦ ἐξηγήσῃ τὸ μουσικὸ πού ἔκρυβε ἡ πλάκα ἐκεῖνη.

Πᾶνε λίγες μέρες πού εἶχε ἔρθῃ ἐδῶ ἡ Γιάννα. Δυὸ μέρες περιπλανιόταν στὰ λαγ

κάδια, σκιωμένη, κούρασμένη, συντριμμένη ψυχικά. Μιὰ μεγάλη τῆς ἀγάπη θρηνοῦσε, ποῦχε θρονιασμένη στὴν καρδιά καὶ ποῦ ἄλλοι τὴν κυνηγοῦσαν νὰ τῆς ξεριζώσουν. Ἦθελαν νὰ τὴν παντρέψουν με κάποιον ποῦ ἦρθε ἀπ' τὴν Ἀμερική, με λεπτά... Κι' αὐτὴ ἀγαποῦσε ἕναν λεβέντη πού τώρα πολεμᾷ γιὰ τὴν Πατρίδα. Σὰν πού λάκι ἔπесе στὴν ἀγκαλιά μου νὰ μοῦ ἀνοίξῃ τὴν καρδιά τῆς... Κι' ἦταν τόσο ὁμορφῆ...

Τὸ κεφάλι τοῦ Θύμιου ἔγερνε βαρύν... Δάκρυα ἀυλάκωναν τὸ πρόσωπό του, κι' ἡ λάμψις τῆς ματιᾶς ἔδειχνε τὰ συντριμμια ἑνὸς ὄνειρου πού ἔσβυσε...

Ἡ καλόγρηρα ἐξακολούθησε.

Ὁ πόνος τῆς ἦταν μεγάλος καὶ τὸ κλάμα δὲν ἔλειψε ἀπ' τὰ μάτια τῆς. Πλήγωσαν τὰ γόνα τῆς ἀπ' τὴν προσευχή... Τὴν τρίτη μέρα φάνηκε πὼς ἡσύχαζε... Ἦταν ὅμως πολὺ λυπημένη. Σήμανε μόνῃ τῆς τὸν ἔσπερινὸ κι' ὅλη τὴ νύχτα προσευχόταν.

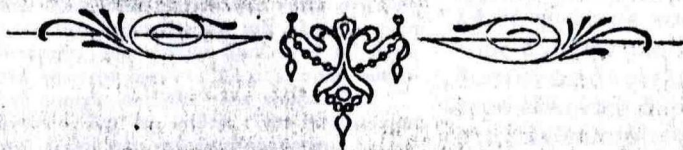
Τὸ πρωτὶ πού σηκώθηκε γιὰ τὸν ὄρθρο ὁ πάτερ Ματθαῖος βρῆκε τὸ κορμί τῆς χλωμό, ξυλιασμένο, μ' ἕνα π.κρὸ χαμόγελο μόνον στὰ χεῖλη... Κἀτι φαρμακερὰ βοτάνια πού μάζεψε στὸν κῆπο τοῦ μοναστηριοῦ τῆς εἶχαν χαρίσῃ τὸν αἰώνιο ὕπνο!...

**

Τὸ μεσημέρι τῆς ἴδιας μέρας οἱ καλόγρηροι μάζεψαν ἀπ' τὸ ρέμμα καὶ τὸ κομματιασμένο κορμί τοῦ Θύμιου καὶ τῶθαψαν πλάι τὸν ἄλλο τάφο...

— Θὰ ξέρετε βέβαια—ἐξακολούθησε ὁ κύρ-Γιῶργης—ἐκεῖνα τὰ δυὸ κυπαρίσσια, κάτω ἀπ' τὸ μοναστήρι τ' Ἀη-Λιά, εἶνε τοῦ Θύμιου καὶ τῆς Γιάννας καὶ φυλᾶνε τοὺς τάφους τους... Εἶνε ἴσως οἱ ἴδιες οἱ ψυχές τους... Πού χαιρετιοῦνται τὴν αὐγή, καὶ τὸ σούρουπο, μακρὰ ἀπ' τὸν κόσμο, γέρνουν κι' ἀλλάζουν ἀπόνα φιλί!...

ΟΛΜΟΣ ΠΕΡΑΝΘΗΣ

ΔΥΟ ΘΑΥΜΑΣΤΕΣ ΤΟΥ ΖΑΛΟΚΩΣΤΑ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ ΜΕΛΕΤΗΜΑΤΑ

Ὁ Ζαλοκώστας εἶνε μιὰ σημαντικὴ φιλολογία μέσα στὰ νέα μας τὰ γράμματα. Στέκεται ξεχωριστὸς ἀνάμεσα σ' ἕνα σωρὸ ἀπλοῦς καὶ μονότονους στιχοπλόκους ποὺ φιάζανε μαζί του. Τονὲ βρίσκεις ἐκεῖ στίς ἀρχές, στὰ πρῶτα βήματα τῆς νέας μας λογοτεχνίας, νὰ τραβᾷ ἕνα δίκὸ του δρόμο. Ξεχωρίζει. Ἦταν ὁ Ζαλοκώστας ἕνας ἀληθινὸς ποιητῆς, ποὺ τονὲ ζήμιωσε τρομερὰ ἡ ἐποχὴ του ἢ ἀντιποιητικῆ.

Ὁ Ζαλοκώστας χάρηκε μιὰ θαυμασιτῆ ἐπιβολὴ μέσα στοὺς συγχρόνους του. Κι' ἐπίσημα βραβεύτηκε στοὺς διαγωνισμοὺς κι' ὁ σύγχρονος ἑλληνισμὸς τονὲ διάβασε, τονὲ θαύμασε, τὸν ἔκλαψε, τὸν ἀγάπησε πολὺ. Ἡ κριτικὴ πάλι δὲ φειδωλοῦτηκε καθόλου γιὰ τὸ Ζαλοκώστα. (1) Κι' οἱ σουττικοὶ κι' οἱ προσδευτικοὶ (2) τονὲ κρίνανε ἀπερίφραστα μ' ἐπαινετικώτατος καὶ τιμητικώτατος χαρακτήρισμοὺς. Δυὸ ὁμῶς κριτικοί, ὁ ἕνας ξένος, ὁ ἄλλος δικὸς μας, σταθῆκανε οἱ μεγάλοι θαυμαστὲς του, οἱ φίλοι οἱ ἀφοσιωμένοι τῆς μούσας του. Εἶνε αὐτοὶ ὁ περιεξάκουστος Ἰταλὸς, κριτικὸς καὶ ποιητῆς μαζί, ὁ Regaldi (3) κι' ὁ μέγας σοφὸς καὶ ποιητῆς Δημήτρης Βερναρδάκης (4).

Ὁ Ἰωσήφ Regaldi ^{**} γνῶρισε τὸ Ζαλοκώστα στὴν Ἀθήνα. Βρέθηκε ἐκεῖ περαστικὸς ὁ πολυπλόκτος καὶ δαιμονισμένος τραγουδιστῆς. Ὁ πρῶτος ποὺ γνῶρισε κι' ἔκανε μαζί του σχέσεις ἦταν ὁ Ζαλοκώστας, ποὺ εἶχε ζῆση στὰ πρῶτα του χρόνια στὴν Ἰταλία, ποὺ κάτεχε τὴν Ἰταλικὴν ἐντέλεια, ὥστε νὰ τὴ μεταφράζει ὑπέροχα καὶ νὰ τὴ γράφει θαυμάσια κι' εἶχε τέλος στενὲς σχέσεις μὲ τὴν Ἰταλικὴν φιλολογία, ἀπ'

ὅπου εἶχε δεχθῆ καὶ πολλὰς ἐπιδράσεις κι' εἶχε χαράξει τὰ πρῶτα του βήματα καὶ τὸν ποιητικὸ του δρόμο, μὲ τὴν καθοδήγησιν εἰς τὸ παράδειγμά της. Ἦταν λοιπὸν ὁ Ζαλοκώστας ὁ μοναδικὸς λόγιος ποὺ μποροῦσε νὰ γίνε ξεναγὸς καὶ ὀδηγὸς τοῦ μεγάλου μουσαφίρη τῆς σουττικῆς Ἀθήνας. Κι' ἦρθε ὁ Regaldi στὴν Ἀθήνα στὰ 1852. Ὁ Ζαλοκώστας γύρισε ἐδῶ κι' ἐκεῖ, στὰ ἀξιοθέατα τῆς πόλης τῆς Παλλάδας, τὸν ξένο του τὸν περιποιήθηκε, τοῦ κράτησε συντροφιστῆ, τονὲ γνῶρισε μὲ τοὺς φιλολογικοὺς κύκλους τοῦ καινοῦ καὶ τὸν κατατόπισε μέσα στὴν νεοελληνικὴ πνευματικὴ ζωὴ μπροστὰ σὲ πρόσωπα, πράγματα καὶ πνευματικὰ ρεύματα. Τέλος τὸν συνόδεψε δταν ἔφευγε ὡς τὸ Ναύπλιο, περνώντας μαζί του ὄρες πολὺτιμες καὶ ἀπολαμβάνοντας τὰ χαρίσματα, καὶ τὴν πνοὴ τοῦ μεγάλου Ἰταλοῦ.

Στὴν Ἀθήνα ὁ Regaldi μὲ τίς ἐνέργειες καὶ τίς φροντίδες τοῦ Ζαλοκώστα, παρουσιάστηκε καὶ μπροστὰ σὸ συγκεντρωμένον ἀθηναϊκὸ κοινὸ τῆς ἐποχῆς, γιὰ νὰ δώσει δειγμάτων τῆς ποιητικῆς του δεινότητος μὲ στίχους ἐμπνευσμένους ἐκείνη τῇ στιγμῇ, μὲ ποιήματα αὐτοσχέδια τῆς ὥρας, καμωμένα ἔτσι πρόχειρα πάνου σὲ θέματα, ποὺ τὰ θέσανε ἐκείνη τῇ στιγμῇ. Ἡ φιλολογικὴ αὐτῇ γιορτῇ (5) ἔγινε στὴν Ἀθηναϊκὴ Λέσχῃ στὰ 1852. Τὰ θέματα, ποὺ τοῦ προτείνανε ἦταν: *Ἡ γυνή*, *Ὁ ἔρω*, *Ἡ βραχυτῆς τῆς ζωῆς*, *Ἡ εὐφυΐα*, *τὸ Μεσολόγγιον*, *Παραλληλισμὸς Ὁμήρου καὶ Δάντου*. Φαίνεται πῶς ὁ Regaldi, μέγας τοῦ καιροῦ τοῦ σύττοσχεδιαστῆς, τὰ βγαλε πέρα μὲ μεγάλη ἐπιτυχία καὶ προκάλεσε τὸ θαυμασμὸ καὶ τὰ συχαρητήρια τῶν φιλολογικῶν κύκλων. Τὸ περιεργὸ εἶνε, πῶς μέσα σὲ ποιήματα ἐκείνη ὁ Regaldi δὲ χτύπησε καὶ τὸ σχολαστικισμὸ γενικὰ στὴ φιλολογία καὶ τὴ γλῶσσιν, κινημένος ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν κατάστασιν ποὺ μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Ζαλοκώστα, καλὰ τὴ γνῶρισε καὶ τὴν κατάλαβε. Χτύπησε τοὺς σχολαστικοὺς, τοὺς λογιώτατους, ποὺ δυστυχῶς ἀποτελοῦσαν τότε τὸ μεγαλύτερο ἑλληνικὸ ἀκροατήριό του. Ὁ Ζαλοκώστας ἐνθουσιάστηκε πολὺ ἀπὸ τὸ φέσιμον αὐτὸ τοῦ Regaldi κι' ἔγραφε (6) τὴν ἄλλην μὲ

1. Βασικὴ γιὰ τὸ Ζαλοκώστα ἐργασία ἔχουμε τοῦ Σπ. Λάμπρου, Γ. Ζαλοκώστας, Ἀθήναι. Τύποις Οἰκονόμου καὶ Α. Μηλιάδου 1868. Παράλληλα γύρω στὴ ζωὴ καὶ στὸ ἔργο του ἔχει δημοσιωγηθῆ μιὰ πλούσια φιλολογία, ποὺ δυστυχῶς μένει ἀκόμα ἀμάζωχτη κι' ἀχορημοποίητη στὴ νεώτερη ἐρευνα. Ἐλπίζω πολὺ σύντομα νὰ δώσω τὴ φτωχὴ συμβολὴ στὸν τομέα αὐτὸ.

2. Ὁ Ζαλοκώστας ἔγρψε, καθὼς εἶναι γνωστὸ, μεγάλο μέρος τοῦ ἔργου του στὴν καθορεύουσα.

3. Γιὰ τὸ Regaldi βλ. τὴν ἑλληνικὴν ἐργασίαν τοῦ Στ. Α. Βιάζη: Ἰωσήφ Ρεγκάλδος, Κόσμος (Σμύρνης) Δ' (1912) σελ. 352 κτλ.

4. Γιὰ τὸ Βερναρδάκη ἔχει γραφῆ εἰδικὴ μελέτη, ποὺ ἂν κι' εἶναι παλαιωμένη, δίνει πολλὰς πληροφορίες γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο του. Εἶναι αὐτῆ: Μ. Ι. Μιχαηλίδου Α. Βερναρδάκης Μυτιλήνη 1909

5. Ἐντυπώσεις καὶ πληροφορίες βλ. Αἰὼν 12 Ἀπρ. 1852, σελ. 38 καὶ Γ. Χ. Ζαλοκώστα ἐμπνεύσει; Εὐτέρῃ τῃ Ε' (1852) σελ. 398α—9β.

6. Γ. Χ. Ζαλοκώστα, Κι' ὁ Γοργίας μίλητος ἐπαινετικὰ γιὰ τὸ Ρεγκάλδι, σὸ περιοδικὸ Εὐτέρῃ.

ρα μ' ἐνθουσιασμό τις ἐτυπώσεις του μεταφράζοντες κομμάτια ἀπ' τὰ αὐτοσχέδια ποιήματα.

«Υἱὲ πρωτότοκε τοῦ Ἀπόλλωνος, τέκνον ξανθὸν τῆς Νοβάρρας, ὅποιον ἐφόδιον μυστηρίων ἐναπέθηκεν ὁ Ὑψιστος εἰς τὸν νοῦν σου, ποῦ εὔρες τοὺς ὀξυβελεῖς ὀϊστοὺς, οὓς ἐξετόξευες κατὰ τῶν Ζωῶλων; Μήπως ἐνῶ ἐπλανᾶσο πλήρης εὐθυμίας καὶ μεγάλων σκέψεων εἰς τὰ ἱερά τοῦ Ἀπόλλωνος ἄλση, ἐζήτησε σχλαστικὸς τις νὰ σοῦ φράξει τὴν ὁδόν; Μήπως ὄφεις τις προέτεινε τὴν ἰοβόλον γλώσσαν του ἐκ τῶν ἀνθῶν, ἄπερ συνέλεγε εἰς τὰ ὕψη τοῦ Πάρνασοῦ; ἢ ἀπλή μόνον ἐκβίκτης τῆς εὐφυίας σοῦ ὤπλισε μὲ κεραυνοὺς τὴν χεῖρα ὅπως ἀποτεφρώσης, τοὺς σχολαστικὸς παντὸς χρόνου καὶ τόπου;»

Κοντὰ στ' ἄλλα φανερώματά του, ὅπως οἱ κρίσεις του γιὰ τὸ Σολωμό, γιὰ τὸν Τυπάλδο, τὴ δημοτικὴ γλῶσσα, εἶναι καὶ τὸ παραπάνω ἀπόσπασμα πολὺ χαρακτηριστικὸ τῆς προοδευτικότητος καὶ τῆς εὐρύτητας τῶν ποιητικῶν καὶ φιλολογικῶν ἀντιλήψεων τοῦ Ζαλοκώστα, μέσα στὴν τυφλὴ, τὴν ἀντιδραστικὴ ἐποχὴ τούτη.

Ὁ Ρεγκάλδι φεύγοντας ἀπ' τὴν Ἀθήνα ἔνα πράγμα ἔφερεν μαζί του πολὺτιμο καὶ ξεχωριστό—τὴ γνωριμιὰ του μὲ τὸ Ζαλοκώστα. Οἱ δύο ποιητὲς δὲν ξεχαστήκανε ποτέ. Εἶχανε ταχτικὴ ἀλληλογραφία ὅπου μιλοῦσανε γιὰ διάφορα φιλολογικὰ ζητήματα. Σὲ μερικὰ γράμματά τους γίνεται λόγος καὶ γιὰ τὸ Σολωμό. Ὁ Ρεγκάλδι τοῦ γράφει τις ἐντυπώσεις ἀπὸ τὴν προσωπικὴν γνωριμιὰ τους στὴν Κέρκυρα. Κι' ὁ Ζαλοκώστας, ἀληθινὸς ποιητὴς δὲ διστάζει νὰ τοῦ φανερώσει ὅλο τὸ θαυμασμὸ γιὰ τὸν ποιητὴ τοῦ Ἐθνικοῦ Ὑμνου. «Ὅταν πέθανε ὁ Ζαλοκώστας ἀλλὰ καὶ πρωτύτερα ὁ Ρεγκάλδι ἔγραψε πλατεῖα μελέτη γιὰ τὸν ποιητὴ, τονίζοντας τὰ προτερήματα τῆς διαλεχτικῆς του ποίησης καὶ γνωρίζοντας τὰ χαρίσματα τῆς μεγάλης του ψυχῆς, ποῦ εἶχε τὴν εὐτυχία νὰ γνωρίσει καὶ προσωπικὰ κι' ἀπὸ τὴ συχνὴ καὶ καρδιακὴ ἀλληλογραφία τους.

Μὰ ὁ Ρεγκάλδι ἦταν ξένος κι' ἐβλέπε τὰ ἑλληνικὰ πράγματα καὶ ἀπὸ περιώπης. Πι νὰ πεῖ ὅμως κανεὶς γιὰ ἓνα ἀπροκάλυπτο κι' ἀπόλυτο θαυμαστὴ τοῦ Ζαλοκώστα μέσα σὲ μιὰ περίοδον τῶν νέων μας γραμμάτων, ποῦ ὁ σουτσοισμὸς ἦταν θρησκευαί καὶ πίστη; Πρόκειται γιὰ τὸν ἐρημίτη

τῆς Ἀχλαδερῆς, τὸ μεγάλο Λεβὸς σοφὸ καὶ κριτικὸ καὶ ποιητὴ, τὸ Δημήτριον Βερναρδάκη. Ὁ Βερναρδάκης γνώρισε τὸ Ζαλοκώστα ἀπὸ φοιτητῆς ἀκόμα, καὶ τοῦ ἐμίμηστος στὰ νέα μας τὰ γρόμματα. Ἀπὸ τὴ φύση τὸ χάρισμα τῆς ὀρθοκρίσεως καὶ τῆς εὐαισθησίας μπιστὰ στὴν πραγματικὴ ὡμορφιά καὶ μέσα στοῦ ἀντιποικτικῶ περιβάλλον τοῦ καιροῦ τοῦ μπῆρσε νὰ ναιώσῃ τὴν ἀξία ἑνὸς πραγματικοῦ ποιητῆ σὰν τὸν Ζαλοκώστα καὶ τὸ σπουδαιότερο εἶχε τὸ κουράγιο νὰ τὴ διακηρύξει, μ' ἓνα τρόπο ἀπόλυτο. Ἀρνήθηκε τοὺς πάντας καὶ τὰ πάντα μὲ ὅλο τὸ κύρος τῆς σοφίας του καὶ τῆς κριτικῆς του δεινότητος καὶ παραδέχτηκε τὸ Ζαλοκώστα ὡς πραγματικὸν ποιητὴ, ποῦ μόνος αὐτὸς μπορεῖ νὰ διεκδικήσει τὸν τίτλον καὶ νὰ χαρεῖ τὴν ἀξία τοῦ **Ποιητῆ**. Βρίσκει ὁ Βερναρδάκης πὼς ὁ Ζαλοκώστας μέσα στὴ νεοελληνικὴ φιλολογοία στέκεται ἓνας ξεχωριστὸς κι' ἐμπνευσμένος ποιητὴς, ποῦ μόνος αὐτὸς κατῶρθωσε νὰ γράψῃ τὴ δημοτικὴ γλῶσσα καθαρὴ, ἀβιάστη, ἀνόθευτη, Ἀφίνει στὴν ἀκρὴ ὅλα τὰ μεγάλα δνόματα, τὸ Βελαωρίτη, τὸ Σολωμό, τὸ Χριστόπουλον καὶ ἕταμα τὰ μὲ θαυμασμὸ μπιστὰ στὸν Ἡπειρωτὴ ποιητὴ ἐπαινώντας ἀδισταχτα κι' ἀπόλυτα τὸ ἔργο του. Ἀπ' αὐτὸ ἓνα τραγουδι «τὸ φιλι», ποῦ ἀρχίζει μὲ τὸ στίχο:

Μιά βοσκοπούλα ἀγάπησα μιὰ ζηλεμένη
[νὴ κόρη

τὸ θεωρεῖ μοναδικὸ, ἐξωτερικὸ ποίημα μέσα στὴ νεοελληνικὴ ποίηση. Ὁ Βερναρδάκης στάθηκε σ' ὅλη του τὴ ζωὴ ἓνας ἀπερίφραστος θαυμαστὴς τοῦ Ζαλοκώστα καὶ ποτὲ δὲν ἄλλαξε τὴ γνώμη του γιὰ τὴν ποίηση καὶ τὴ γλῶσσα του.

Στὴν κρίση του γιὰ τὸν ποιητικὸν διαγωνισμὸν τοῦ 1863, ποῦ τὴν ἀπήγγειλε στὴν αἴθουσαν τοῦ Πανεπιστημίου μπιστὰ στὸ ἄνθος τῆς σουτσοικῆς Ἀθήνας, μιλά γιὰ τὴ δημοτικὴ γλῶσσα στὴν ποίηση. Τὴν παραδέχεται χωρὶς κανένα δισταγμὸν ἀλλὰ τὴ θέλει νὰ εἶναι γνήσια καὶ καθαρὴ. Τέτοια γλῶσσα δυστυχῶς δὲν ἔγραψε, λέγει, κανεὶς. Ὁ Σολωμὸς εἶνε γεμάτος ἀπὸ γλωσσικὰς ἀνωμαλίας. Γράφει:

Ἡ Συνέχεια καὶ τὸ τέλος
στοῦ προσηχῆς

7. Ἐπιθεσις τοῦ κατὰ τὸ ἔτος 1863 ποιητικοῦ διαγωνισμοῦ τοῦ Κ. Ι. Βουτσίνα. Ἐν Ἀθήναις (Λ. Βιβλιοφάνης) 1863, σελ. 15-6

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΣΤΟ ΦΥΛΑΚΕΙΟ...

ΔΙΗΓΗΜΑ

Δέν ήμωνα εϋτυχισμένος, καθόλου εϋτυχισμένος εκείνο τόν καιρό. Οι κόκκινες λάμπεις, ποϋ χυνόντανε μέσα στη σκηκή μου, είχανε κάποια θανασιμη θλιψη. Είχα διοριστεί φύλακας μ' έναν τιποτένιο μισθό. "Ενοιωθα τόν έαυτό μου χαμένο, όλότελα χαμένο, σ'ένα απέραντο κενό, δίχως άκρη. Τίποτε δέν μου μιλούσε εκεί... Ύψωνόντανε μόνο, σάν πένθιμα χέρια οι βαλανιδιές, ανάμεσ' από τήν ομίχλη τούρανοϋ. Τό φαγητό μου ήταν τόσο λιτό και πρόστυχο ποϋ δέν τώτρωγα πολλές φορές, παρά όταν πεινούσα πολύ. Σκεφτόμουνα! ήμωνα μιά πέτρα ολόμοναχη, ναι, κάτι τέτοιο, μιά άπονομένη πέτρα, κι' όλόγουρά μου, τίποτε άλλο, άμμος μόνο, θάλασσα, άμμος, σκόνη!... "Ηθελα νά κλάψω, νά κλαψω... Νά περιμένης νά ρουφήξης τή ζωή και νά βρίσκεσαι παράμερα, συρμένος στο σκοτάδι, αφήνοντας άθελά σου χτυπημένους άπ' τό δηλητήριο, νά στραγγιζέται άνεμπόδιστα ό χυμός τής ζωής σου...

"Ενοιωθα τό Ιδανικό μου αιματοκυλιμένο. "Ημουν όποχρεωμένος νά ύποκύψω σέ όλα, ναι σέ όλα... Αίσθανόμουνα πλήρες τό συναίσθημα τής άδιεξόδου. "Α! νά, σήμερα έπρεπε νά τελειώση ή άμφιβολία, ή άγωνία σήμερα, σκεφτόμουν. Κι' έκανα χιλιάδες σχέδια. Φανταζόμουνα τή σκέψη μου, τόν έαυτό μου, ένα φτερό άνεμομόλου, ποϋ τό χτυπάει ό άγέρας δυνατά. Και περίμενα νά με παρασύρη σέ κάποιες άλλες χώρες... "Επειτα φώναζα και περίμενα άπάντηση... κι' όλα σβύναν σέ μιά μικρή ήχώ... Τότε μούδιαζα... μούδιαζα... Σ' αύτή τήν κατάσταση, πάντα βρισκόμουνα. Μιά κατάσταση, ποϋ δέν μπορούσε νά καλλιτερέψη! Και μιά βαρειά στενοχώρια και μιά λύπη μαζί άπλωνόντανε όλόγουρά μου, σά διχτυ άράχνης κι' έσφιγγε τήν καρδιά μου...

Όσοτόσο ή πόλις, άπ' τό φυλάκειο πάνω, φαινόνταν πειό ώμορφη κι' ώραία, στά θαλωμένα μου κι' ύγρα μάτια... Πειό βελουδένια κι' άραχνοϋφαντη στις μουντές και συγνεφιασμένες ήμέρες...

Ό ούρανός, ένας μαύρος ούρανός, σάν κόλαση, ένας ζόφος, ποτέ δέ χαμογέλασε, θάρρεις κι' έκλαιε πάντα, κι' άρριές-άρριές σταλαγματιές πέφτανε άπ'

τή μιά ώρα στην άλλη.

Η πόλη με τά ψηλα καμπαναριά της ποϋ φάνταζαν όλόλευκα σάν ζωτικά λουλούδια—έτσι άπ' τήν άπόσταση τήν μακρυνή—σάν θρόμβοι χιονιοϋ στο λιγοστό τό φώς τής μέρας ποϋ περνούσε...

Χωρίς νά δείχνω χαρά, άτάραχος πολλές φορές, κυτιάζοντάς σιωπηλός με βυθισμενη τή σκέψη μου, ώρες όλόκληρες, σ' άπροσπέλαστα τής φαντασίας πελάγη, συλλογιζόμουνα βαρύθυμα και τρομαγμένα...

Ό καιρός, τό κλίμα εκεί πάνω, οι συχνές αντάρες, ποϋ άπλανόντουσαν σάν πιχτοί καπνοί άπάνω μου, είχανε τήν πειο παράξενη επίδραση στη άρρωστη ψυχή μου... «Δέν είναι τόπος έδώ νά ζήση κανεις, μά νά πεθάνη μόνος!.. Ψιθύριζα,» είμαι ξεχασμένος άπ' τό χρόνο και τις μυρμηγκιές όλων τών ανθρώπων... Οι αιώνες έχουν στοιβαχθεί άπάνω μου, δέν μπορώ ν' άνθέξω, μούρχεται νά μπήξω μιά φωνή, ένα βουητό, σάν οϋρλιασμα, ίσως ν' άκούση κανεις...» Βασάνιζα τόν έαυτό μου, μιά άνατριχίλα περνούσε και μου επαναστατούσε δλους τούς πόθους μου και τις έπιθυμίες μου.

Στό μέτωπό μου, αίσθανόμουνα πάντα μιά ψιλή δροσιά, κάτι σάν κρύο περιτύλιγμα ν' άγγιζή κι' όλούθε ολάκαιρο τό κορμί μου. Συλλογιζόμουνα κι' άνατριχιαζα νοιώθοντας, στο κάτω-κάτω, άπ' τή ζωή μου τι είχε μείνει!...

Δέντρα γύρω μοιάζανε σά μνημεία νεκροταφείου... Φλαμουριές, πράσινες, χνουδωτές λειχήνες—μαύρα άπ' τό βορριά και τό χιόνι κλαριά... Τό χώμα στά μονοπάτια πατημένο και κατάμαυρο τό μαντέμι. Και γύρω στις φαλακρές όχτες μουχλιασμένα περσινά φύλλα. "Ενα πρός ένα, σωρό-σωρό, στοίβες, στοίβες... «Νά μάσω θάθελα καμμιά μέρα, κάποιιο βράδυ, κρυφά, συλλογιζόμουνα, τά φύλλα αύτά τά κίτρινα... Δέ θέλω—μαράζι τόχω!—φύλλα νά βλέπω κίτρινα έμπρός μου...»

Τό χώμα μύριζε σαπίλα ζεστή, ποϋ χτυπούσε, κατάμπροστα σάν ψοφίμι, στο πρόσωπο. Στά μάτια μου ύγρα και σιγανά, συρμείες άπ' τις ράχες, όταν πηδάνε, άναδεϋουν σκόρπιες πολύχρωμες άχτινες. Στη θέση αύτή νοσταλγώς κά-

πούς δρόμους παλιούς που πέρασες κι άφησε να χαθούν πίσω τ' ίχνη σου.

Αποκαματική μ' έπνιγε βαρυθυμιά... Είχα συνηθίσει μι' α ζωή ανεξάρτητη, ελεύθερη απ' τ' ό πρωί ως τ' βράδυ, που νύχτωνε σαν έγύριζα στους άμμουδερούς δρόμους, στη σιωπηλή μου μέσα έξάγνιση, σέρνοντας άργά τ' ά βήματά μου, άσκοπα στ' άκροπόταμα, στόν κάμπο, στ' ό δάσος μόνος!... "Αχ, ό μεγάλος άγώνας τότε με τόν έαυτό μου!... Η ζωή μου ήταν ένας διαρκής πειρασμός, που μου έδειχνε κάθε στιγμή, τήν άχαρη όψη της. Τρόπος δέν έμενε πειά, για να μπορούσε, νάχε τή δύναμη κανείς να κυτιάξει μακριά, απλώνοντας έτσι λίγο προς τ' άπερα στ' άνοιχτά τ' ά βλήματα του... "Όλα, κι' αυτός ό όριζοντας, κι' ό τι ακόμα μέσα μου κρατούσε μυστικά, στένευε, σαν παρένθεση, έσβυνε λίγο-λίγο, βασιλευε...

Σχήματα, γραμμές, άκαθόριστες όπτασίες στήσσιωπήσμου τις ώρες και του βαρύ καύμου, σαν δαιμονισμένες σκιές, στριφυγυρίζανε στ' ά μάτια μου, που θολωμένα δέν μιλούσαν πειά... «Τι είναι αυτά που θέλω να πώ και που δέν έέρω; Σ' ά σύννεφα—άχ τι πλάκωσε!—σ' ά σύννεφα τ' ά νοιώθω όλα βαρειά μπερδεμένα μέσα μου... Νά γραφα—σκεφτόμου να—κανένα γραμμα, κανένα μικρό γραμματάκι τής μάννας μου, ν' άρχόντανε να με πάρη από δώ μέσα τώρα, όσο είμαι ζωντανός!...»

"Έχανα τή διάθεσή μου. Πνιγόμουνα.. ή φωνή μου έσβυνε κι' έμενα παιδεμένος έτσι με τ' ά μάτια στυλωμένα προς τ' άπερα, σ' έ μι' άχνάδα όνειρου, μέσα, άγρυπνισμένος στ' ό φως τ' ό σταχτωπό τ' ό όριζοντα...

Τ' ό βράδυ άραιοί, σαν περνούσαν οι χιονισμένοι κι' άργυπορημένοι διαβάτες μπρός απ' τήν πόρτα τ' ό σανιδένιου μου φυλακίου, νόμιζε κανείς—τ' ά μάτια μου θολωμένα άνιστορούσαν πάντα κάθε κλειστές και βουβές ιστορίες—καθώς περνούσαν έτσι γρήγορα, γρήγορα, πειά κάποιον πηγαιναν να θάψουν εκεί σιμά στ' ό νεκροταφείο. Τρικλίζανε περνώντας κάπου κάπου άπάνω απ' τις στοίβες τ' ό χιονιού... «"Όλα, αυτά, όταν δέν θ' άπάρχω έγώ, σκεφτόμουνα, και δ' έ θ' άχω τή δύναμη να τ' ά παρακολουθήσω, σαν κάποιον τρόπο γλυτωμού και σωτηρίας διέξοδο, πώς θα ν' ά νοιώσω; Που θ' ά ξεσπάσουν οι βαρυσί αυτοί καιροί; Ποιός τάχα άγρύπνησέ στη σκέψη π' ό-

τερο όσο ό ίδιος έγώ... άγνωστο κάποιον δρόμο, τι όδ' ό με κάνει να χάνωμε συχ... βρ' άκι στις παρακολουθήσεις απ' τή μα, κή αυτή τ' όν ούρανίων...»

Κάθε άπόγεμα—αυτί ήτανε ό τραγικός έπίλογος τής ήμέρας—στόν κάμπο, πίσω απ' τ' ό νεκροταφείο, στη ράχη που χωρίζε—ανάμεσα, φλογοκοκκίνιζε τ' ό βραδυνό άπόφωτο και σαν άνεμο-στρόβιλος απ' τ' ό δριμύ τής μέρας κρύο, έφτανε ως εκεί ό βραχνός άντίλαλος τής ξέμακρης καμπάνας.

Σ' ά να μου έλεγε έτσι μυστικά και μου μιλούσε έπίμονα για κάποιες ζωές, για κάτι πράγματα περασμένα δικά μου, ό-λως διόλου δικά μου, που είχανε φύγει, πειά, δίχως να συνεισιστούν...

"Όλα ήτανε βάνουσα, γυμνά και γεννούσαν τ' ό μεγάλο και συναισθημα τής άποστροφής και τής άπογοήτσης, στη ζωή εκείνη τή μαύρη, τήν ξεστ' άπωτη—χτηνώδικη και πληγωμένη που ζούσα... Γεμάτη από τυφλή περιφάνεια με όλες τις δυνάμεις βαρύθυμα κι' έντάτικα ζητούσε να ξεχύση σ' ά φάρμακο ό-λον τόν πόνο και τή θλίψη τής άπειρης κι' γερασμένης φύσης!.. "Α, νά ξερε κάποιος μυστικά τις λύσεις τις βαρειές που σφιγγα τότε μέσα μου!... "Έλεγα: «Πώς να τις ζήσω τις ώρες, τις βουβές, τ' ό παιδεμού τις ώρες! Θεέ μου γιατί όλα να σιγοούν και όλα να χλωμιάζουν;»

Θαμπά, στ' ό φως τ' ό φεγγαριού ξαπλωμένος, μ' έντεταμένη τή σκέψη μου που άκατάπαυστα δούλευε άνασαινοντας έτσι σιωπηλά τ' ά διάφορα έπεισόδια τής ζωής μου, αισθανόμουνα—συφορά μου! μονάχο μου, τόν έαυτό μου, δίχως κανένα συντροφιά, ως μες τις τελευταίες πνοές τής ζωής μου... «Πώς να έλπ' όσους όσοι δέν νίκησαν; Τους δρόμους ποιός να τους σφραγίση θέλησε και μπρός μου στέκουνε κλειστοί!... Η ψυχή μου πλέει σ' ένα άτέλειωτο, άπύθμενο κενό, και σβύνοντας σαν τή φλόγα τ' ό σπ' όρτου, στ' ό μουντερό μέσα σκοτάδι μου, αναλυέται δίχως ν' άφήνη ίχνος, μέσα στόν ώκεανό τ' ό κενού αυτού, ό-που ζούν φωσφορίζοντας μόνο τάστ' όρια, έν' ό τ' άλλα όλα άπάνω μου, χάνονται άχρηστα και νεκρά...»

Στ' ό βάθος τ' ό νού μου, αισθανόμου να ένα ξενύχτι κόσμων άνιδωτων κι' έλεεινών, βυθισμένων στ' ό σύθαμπο τής άγρυπνίας και τ' ό παιδεμού μου...

ΠΕΤΡΟΣ ΛΥΡΙΤΗΣ

Ο ΕΤΟΙΜΟΘΑΝΑΤΟΣ ΣΤΑΥΡΑΕΤΟΣ

ΠΕΖΟΤΡΑΓΟΥΔΟ

Δέν ανέρχεται πλειά στους ατέρμονες αίθρες και δέν εγγίζει πλειά με τες περήφανες φτεροδuges του τόν κεραυνό, όπως άλλοτε ο υπερήφανος Σταυραετός της Ήπειρου μας, αλλά κολιτταί πληγωμένος στην φωλιά του, με δυό βαρειές μολυβιές στα στήθια του. Δέν μπορεί να πετάξη πλειά... Κόπηκαν πλειά οι αιδέριοι δρόμοι του. Ή φωλιά του έγρεινε κλουβί του Τό αίμά του τρέχει σάν βρύση, από τές δυό πληγές του στήθους του, τρέχει, τρέχει, τρέχει... Πετάγει ο Σταυραετός! Πετάγει!

* *

Ή λαμπρή ματιά του, που οίσεικιζε άλλοις τες απέραντες εκτάσεις του ούρανιου κάμπου, και πρόσβλεπε και πρόσβλεπε άσκαρ δαμυκιά την φωτόβολη σφαίρα του ήλιου, τώρα είναι θολή, νυσταγμένη, και πάει να σβήση! Δέν μπορεί ν' άτενιση πλειά το φώς, το φώς, που την έθρεφε και την έγίγαντο. "Όλες οι λάμπεις τ' ούρανού τώρα την κρατούν άναίσθητη. Ήνα άσπρο σύννεφο σάν σύννεφο του Παραδείσου, ερχόμενο από μακριά, ζυγώνει τόν πληγωμένον Σταυραετό για νά τόν σαβανώσει... Πετάγει ο Σταυραετός, πετάγει!

* *

Ή Σταυραετός πονεί... Ή Σταυραετός πάσχει Ή φωλιά του, είναι ο Γολγοθάς του Βλέπει την ήρωική κι' υπερήφανη ψυχή του να καταβάλεται και την ζωή του, που δέν είχε γνωρίσει ποτέ την ήσυχία και την άνάπαυση να εξαιμιζείται, σάν αιδέριο άρωμα, και τα μεγάλα του όνειρα, που είχε μεταβάλει σε ώρατες πραγματικότητες, να διακοφώνονται και να σταματούν για πάντα, χωρίς να υπάρξη ένας συνεχιστής τους, ένας νέος έμπνευστής, ένας νέος δημιουργός, σάν κι' αυτόν... Πετάγει ο Σταυραετός! Πετάγει!

* *

Ή Λύρα τονίζει ένα μεγάλο μυρολόγι, για τόν Σταυραετό, που τόν άγγελουρούει ο θάνατος. Ήνα μεγάλο μοιρολόγι στον Ήπειρωτικόν όρίζοντα, γεμάτο πόνο και θλίψη, που ετοιμάζεται να ύψωθῃ για τó αίθριο κι' άγύριστο ταξίδι ο πληγωμένος

Σταυραετός. Λαός κλαίει γύρα του, κόσμος άκέριος. Δέν υπάρχει γιατριά για τόν πληγωμένον Σταυραετόν θανάσιμα. Πετάγει ο Σταυραετός! Πετάγει!

* *

Έρχεται θρομβευτής ο θάνατος άπδμακρυά, καθάλλα στο μαυρό του άλογο. Βογγάει άγρια ο άνεμος στον ερχομό του. Κιτριαν και πέφτουν τα φύλλα των δένδρων, δέν λάμπει ο ήλιος στον ούρανό. Κάποιο μεγάλο κακό πρόκειται να γίνει. Κοράκια ξεπετούν γύρα από τή σπηλιά, πούναι ή φωτιά του Σταυραετού, κάνουν κύκλους και κωάζουν πένθιμα. Κλαίν τα βουνά, κλαίν οι κάμποι, κλαίν τα δένδρα, κλαίνε κλαίν και τα λιθάρια ακόμα! Πετάγει ο Σταυραετός! Πετάγει!

Μαυροφορέσου, Ήπειρο! μάνα του Ήπειρο! Ή Σταυραετός σου, που καμάρονες πλειότερο άπ' όλα τα παιδιά σου, χαροπαλεύει! Κλάψε δυστυχισμένη Ήπειρο! Κλάψε. Ήκεινο, που δέν τόν είχε ριχήσει τίποτε στον κόσμο, που πάλευε άδάμαστος κι' άκαταγώνιστος, δέν έχει πλειά χέρια να πολεμήση, δέν έχει πλειά πόδια να περιπατήση, δέν έχει στήθος ν' αντισταθῃ. Ή χάρος τεττόνει την δρεπάνα του να τού πάρη την αιματοβρεχτη ψυχή! Πετάγει ο Σταυραετός! Πετάγει!

Μήν άφηνετε τόν Ήπειρωτήν Σταυραετόν να ξεψυχήση εδώ μέσα στους κάμπους. Μήν αφήσετε τó ήρωικό κορμί του να σαπίση εδώ κάτω... Σηκώσετέ το, ως που είναι ακόμα καιρός. κι' άναιβάσετέ τον στην πλειά ψηλή κορφή του Πίνδου, ν' άγναντέψη την Ήπειρο, άπ' άκρη σ' άκρη. άκόμα μιá φορά, κι' εκεί άνοίξετε τόν τάφο του, για νάχη πάντα μπροστά του τόν Λαόν τον, την Ήπειρο του, δλην την Ήπειρό του έλεύθερη και δούλη.

Κλάψετε, Ήπειρώτες, κλάψετε! Πετάγει ο Σταυραετός! Πετάγει!

Κι' έσεις άγγελοι του ούρανού, έτοιμάσθε να ύποδεχθῃτε την Άγιασμένη κι' ώραία του ψυχή!

Χ. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΑΗΣ

ΣΗΜΕΙΩΣΗ:

Μιά Κυριακή του Σεπτεμβριου 1933

ἔφτασε στὰ Γιάννινα ἡ φριχτὴ καὶ ἀπαίσια εἶδηση ὅτι ὁ Μητροπολίτης Ἰωαννίνων Σπυρίδωνας πέθνησε στὴν Ἱερὴ Μονὴ τοῦ Βελλᾶ. Μοῦ φάνηκε, σὰν νὰ μοῦ εἶχε πέσει ἀστραπὴ στὸ κεφάλι μου. Σηκώθηκα καὶ πῆγα νὰ τὸν ἰδῶ γιὰ τελευταία φορὰ. Τὸν βρῆκα νὰ χαροπαλεύη ἀπάνω στὸ στρατιωτικὸ του κρεβάτι, καὶ νὰ στριφογυρῶσιν σὰν λαβωμένο φεῖδι. Οἴμωζε ἀπὸ φοβεροῦς πόνους. Δὲν ἔβλεπε κανέναν γύρω του. Δὲν γινώριζε κανέναν! Ἔβλεπε γιὰ μένα πεθαμένος πλειά! Τὶ νᾶκανα πλειότερο στὴν Μο-

νὴ τοῦ Βελλᾶ; Δὲν μὲ χωροῦσε ὁ τόπος. Μὲ ἔκανε κ' ἐμένα νὰ υποφέρω τὸ μαρτύριο τοῦ «Πληγωμένου Σταυραετοῦ τῆς Ἡπειrows...» Τοῦ φίλησα τὸ χέρι, τοῦ ράντησα τὸ μέτωπο μὲ τὰ κεντρὰ μου δάκρυα, καὶ ἔφυγα καὶ ἦρθα στὰ Γιάννινα. Ὑπὸ τὸ Κράτος τῆς λύπης μου γιὰ μιὰ τέτοια ἐθνικὴ ἀπώλεια γιὰ τὴν Ἡπειρω, σύνθεσα πρόχειρα αὐτὸ τὸ πεζοτραγουδο καὶ τὸ ἐδημοσίευσα τὴν ἄλλην μέρα, 21 Σεπτεμβρίου 1933.

X X.

ΚΥΚΛΑΜΙΝΑ

ΠΕΖΟΤΡΑΓΟΥΔΟ

Τὸ φθινοπωρινὸ ἀεράκι μὲ τῆς μύριες ἀνατριχίλες ἀπὸ τοὺς ἀγνωστούς κόσμους ποῦ ἦτανε ταξειδεμένο καὶ ἡ πρώτες βροχοῦλες παληοὶ ἀχώριστοὶ σου φίλοι περάσανε βιαστικά καὶ σὲ φωνάξαν, ἀγνάντια, στὸ παχνίδι τῆς ζωῆς φτωχό μου κυκλάμινο. Δειλὰ φοβισμένα πρόβαλες τὸ χλωμό σου προσωπάκι μέσα ἀπὸ τὰ τραχεῖα κλαδιά τοῦ θάμνου, ἀντίκρυσες γιὰ μιὰ στιγμή τὸ φῶς καὶ ἔγειρες πάλι τὴ θλιμμένη σου μορφή στὸ χῶμα.

Ἐφάνταξε ἡ εὐγενικὴ ὡμορφιά σου, ἀριστούργημα κάποιας τέχνης θεϊκιάς στοῦ σκυθρωποῦ φθινόπωρου τὸ ρημασμένο δρόμο.

Κανένα ἀγρολούλουδο δὲ φάνηκε ἐκεῖ σιμὰ, ποῦ νὰ μπορέση νὰ χαρῆ τῆς νειότης σου τῆς ξωτικιάς τὸ θάμα! Μόνο ὁ θάμνος ὁ ἀγροῖκος ποῦ σοῦταξεν ἡ μοῖρα αἰώνια συντροφιά σου ἄρπαξε ἀλύπητα τῆς πρώτης νειότης τὴ χαρά...

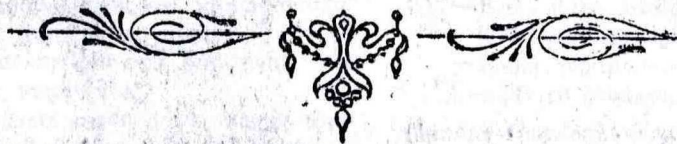
Πόσο ματώνουνε βαθεῖα τὴ τρυφερὴ καρδοῦλα σου ἀκόμα καὶ τὰ χᾶδια του καὶ τὰ φιλιά.

Εἶναι τόσο ὡραῖος ἔξω ὁ ἥλιος τῆς ζωῆς ποῦ σὲ καλεῖ στὸ γελαστότου παυγῆρι μὰ ἡ γλυκεῖά του ἡ θαλπωρὴ δὲν ἔχει φθάσει ἀκόμη ὡς ἐκεῖ.

Σ' ἔχει κλεισμένο τόσο δυνατὰ τοῦ θάμνου ἡ ζηλόφθονη ἀγκαλιὰ ὡς πῶθ νὰ δῆ τὰ ξεφυλλίζονται ἕνα ἕνα τὰ πέταλα τῆς ἀνθισμένης νειότης σου στὰ πόδια του. Καὶ τότε μόνο τὸ ἀεράκι τὸ καλὸ καὶ ἡ πονετικὴ βροχοῦλα πιστοὶ ἀχώριστοὶ σου φίλοι, θὰ τρέξουνε νὰ κλάψουνε μαζί στὸ ξόδι σου, τῆς ὁμοιρῆς ζωῆς σου τὸ δρᾶμα...

Ἀθήνα Σεπτέμβριος 1936

ΜΑΡΙΑ ΔΑΒΑΡΟΥΚΑ

Ο ΚΑΠΕΤΑΝ ΣΤΡΑΒΟΛΑΙΜΗΣ ΚΙ' Ο ΛΑΦΟΓΙΑΝΝΗΣ

ΔΙΗΓΗΜΑ

(Συνέχεια και τέλος)

Και ξήγησά στον καπετάνιο πώς; ὁ ντερβέναγας ὁ Χασάν, μὴ μπορῶντας νὰ κάμῃ στὴ κλεφτουριά τίποτες οὐλο τὸ καλοκαίρι μὲ τὴν παλληκαριά—ἔνα κι' ἔνα διαλεχτὰ ἀρβανιτόπυυλα, πού τὰ κλέγαν τώρα μὲ μαῦρο δάκρυο οἱ μανάδες—ἀρχισε στὸν πάτω τὰ γλυκόλογα καὶ τὰ ταξίματα καὶ τὶς μπαμπεισιές στοὺς καπετάνναρους. Τὶς προάλλες ἔκαε μύλους καὶ βοϊδολεϊβαδα, τσιφλίκι δολάκερο στὸν καπετὰν Διαμάντη. Προχίτες κιόλας μακέλεσαν τρεῖ; Γκέγκηδες τὸν καπετὰν Νικολό στὴν Ἁγία Βαρβάρα. Ὁ ντραγάτης Κώστας Ἀγραφιώτης δὲν ἦσαν ἄλλος παρὰ ὁ κουτοπόνηρος τουρκαραβανίτης Μουσταφᾶ Χουσὲν, πού, κάμωντας τὸν χριστιανὸ καὶ τὸν πιστευμένο, πρὸδῶναι καὶ σκότωνε κι' ἔγδυσε. Τὸ λοιπὸν, ὁ Χασάν θάβαλε τὸ κρατερισμὸν ἐκεῖνο νὰ πᾶν τὸ ψευτικὸ μαντάτο στὸν καπετὰν Στραβολαίμη. Νὰ σηκωθῆ ὁ καπετάνιος νὰ πᾶν στὴν Κατερίνα, ὅπου θὰ τὸν καρτέριγαν ἄλλοι πιστευμένοι τοῦ ντερβέναγα, νὰ τὸν ξεκάμουν τὸν λεβεντοκλέφτη. Ὁ ἴδιος ὁ Γερο—Νάκος εἶδε μὲ τὰ ματῖα του τὴν γρηὰ καπετάνισσα καὶ τὴν ἴδια τὴ Χαϊδῶ. Δὲ μπορεῖ, καί θὰ τ' ἔλεγαν. Κι' ἀκόμα, τὴν ἄλλη μέρα ὁ Λαφογιάννης, ἀργοπορημένος στὴν Κατερίνα γιὰ τ' ἀγῶγι, ξινᾶδα, πουρὸ νὰ πουργῶ, τις δυὸ γονεῖκες πού γυρῶσαν ἀπ' τὴν Παναγιά. Μ' ἄλλα λόγια, ἐδῶ καὶ δυὸ μέρες ἡ καπετάνισσα ὀρθὴ καὶ κατάγερη, κι' ὁ Ἀγραφιώτης νὰ σοῦ λήη πῶς κοιτᾶται βαρεῖο θεριασμένη καὶ λεχῶ α—φαρμάκι στὴ γλῶσσα του! πέντε μέρες τώρα!

Ἀνάσινε ὁ καπετάνιος, φωτίστηκε τὸ μανουριδερό του πρόσωπο καὶ κύλησε ἀπ' τὰ πονεμένα στήθεια του τ' ὀλόβελο πετροχάλαρο πού τὸν βάρυνε, ἴδια κρούα ταφόπετρα.

—Καλά, ὦρὲ παλληκαρᾶ Χασάν! Ἄιντε κι' ἔννοια σ' καὶ σέβανε, ὦρὲ διολόσπερμα Μουσταφᾶ Χουσὲν, βόγγηξε τρίζοντας τὰ δόντια του ὁ ἀγριὸς Στραβολαίμης καί, κάπως ἀνάλαφρος καὶ κάπως χαρούμενος, γύρισε μὲ τὸν Γερο Νάκο σὲ τὰ παλληκαρία πού βόηθαγαν στὸ ἐξόρτωμα τοὺς κυρατζήδες.

Μὴ ξεφορτώνετε κατὰ ὄρατα, μωρὲ; παιδιά! Παραμερῆστε κομᾶτι μιλᾶ; καὶ περᾶσουν τίποτες ἀποβράσματα τῆς κόλασης! Φύναξε ὁ γεροκαραβανάρος.

Τὰ παλληκαρία σταματήσανε μιὰ στιγμή. Πάντα γνωστικός στάθηκε ὁ Γερο-Νάκος.

—Χειμῶνισε πλιά, Μπαρμπα—Νάκο, μίλησε ὁ Θεοδωρῆς, τὸ νυχτοπούλι τοῦ μπουλου-

κού, ὁ νυχτομαθημένος. Δὲ βροσκοῖς μὴδὲ ρουφουῖν ἀπ' τὰ σκυλιά τέτοιον καιρὸ σὰ β'νά.

—Ἔρρω καὶ βουβὸ τὸ ταμποῦρι πὶὸ πάνω. Ἔννοια σ', Μπαρμπα-Νάκος, εἶπε ἄλλος.

Καὶ τὸ πρωτοπαλληκαρὸ ὁ Λάμπης, καταφραριστημένος πύβλεπε τὸν καπετάνιο τοῦ ξιλάφρωτο κι' ἡμερωμένο, μίλησε.

—Καὶ δὲ λές μακάρι; νὰ βίφα μὲν ἀκόμα μιὰ βολὰ φέτος τις πάλες μας σὲ τούρκικο γαῖμα.

—Ἔτσι σᾶς θ' ἐλ', ὦρὲ λεβέντες μου, ἐκράξε ὁ καπετάνιος. Χειμῶνισαι!

Πότε θὰ ξαναβροντήσουμε τὰ καριοφιλία μας, πότε θὰ ξανακάμουμε γουρούσι! Κι' ἄθελα φούχτισε τὸ γιαταγάρι του. Καὶ ματάκωξε.

—Σουρῆχτε, ὦρὲ, νᾶρθουν κι' ἀτ' τ' ἡ καρραούλι! Ποῦ νὰ ξεμύτιζε κανένας Μω, ἀμέτης! Κανένας Χασάν κανένας Μουσταφᾶ!

Καὶ ξαναθόλωσε γιὰ μιὰ στιγμή ἡ μπῆλα του.

Σ' ἔξορτωσαν, ἔμασαν τὰ σεία, δέσανε τις τριχὲς τῶν σαμαριῶν καὶ σαλίγησαν δεξί ὄξερβα νὰ βοσκήσουν τὰ ξᾶ, στρώθηκαν νὰ φᾶνε. Ἀδελφωμένοι οἱ κλέφτες μὲ τοὺς ἀγωγιᾶτες, στρώσανε τσόλια καὶ φλοκάτες καὶ κάπες κάτω ἀπὸ μιὰ τετραψήλη ὀξιά, πάνω ἀπ' τὸ φλουροκίτρινο χαλί τῶν πεσιμένων φύλλων. Στὴ ὀξία ἀκουμπισμένος ὁ χιονισμένος Γερο Νάκος ὕστερα ὁ ψαράς Γερο Λιάσκος, κατόπι ὁ καπετάν Στραβολαίμη, τὸ πρωτοπαλληκαρὸ του κι' ἄραδα οἱ λερὲς φουσανέλλες τῶν κλεφτῶν, ἀνάκατες μὲ τὰ τριμμένα σιγγούνια τῶν κυρατζήδων.

Πρῶτα πρῶτα ξεβουλῶσανε παγούρια ρακί, νὰ ρουφήξουν μιὰ στάλα καὶ νὰ μπροστελέψη ψιὰ ἡ ψυχούλα.

—Ἄι, καλῶς ἀνταμωθήκαμαν!

—Καλὸ χειμῶνα, παιδιά!

—Νὰ ζήσης, καπετάνια!

—Καλὴ ψυχὴ, γέροντα!

—Καλὸ βόλι, παιδιά!

—Καλὰ γεννητισουργία τῆς καπετάνισσας!

—Καλὰ γεράματα, Μπαρμπα-Νίκο!

Ἄνοιξαν τὰ δισούκια τους οἱ ἀγωνιάτες καὶ γιόμισαν τὸ μεσάλι ψημὶὰ κρούο ψημένο κρέας.

Λύσανε ντραγατσίκες μὲ μυζήθρα καὶ τυριά, ἀνοιξαν κλειδοπίνας μ' ἑληές καὶ σαλάμι, σκορπῶσανε πιπεριές καὶ σκόρδα καὶ κρεμμύδια. Ἀποκαρωμένοι ἀπ' τὸ δρόμο οἱ κυρατζήδες, λιμασμένοι οἱ κλέφτες, τρώγανε μ' ἀχόρταστη πείνα. Καὶ σὲ λιγάκι οἱ φλάσκες κι' οἱ βουταέλλες ἔκα-

μαν τὴν γύρω χέρι χέρι.

Σὰν ἀπόφαγαν κί ἀπόπιαν, ὁ Γέρο-Λιῆκος ἀρχισ νὰ σιγανοτραγοὶ δάη τρομουλιαστὰ καὶ βουχνιασιὰ. Τὴν ρα' ἰσμένη φωνή τοῦ γεροκλέφτη τὴν δυνάμωναν λίγο λίγο κί ἀγάλι ἀγάλι τὰ λεβεντόπαιδα. Καὶ τὸ τραγοῦδι ἀκολόγησε στὴ γλωμὴ χινοκαφιιάτικη ἀνοιξη τῆς, μεγαλόφρηπης φύσης τοῦ βουνοῦ.

Καλῶς ἀνταμωθήκαμαν ἐμεῖς οἱ ντεροτηλῆ-
[δες
νὰ κλάψουμε τὰ ντέρτια μας καὶ τὰ παρὰ-
[πονά μας.

Τοῦτο τὸν χρόνον τὸν καλὸ ποιὸς ζῆ καὶ ποὶ
[ὸς πεθαίνει,
τὸ ποιὸν θὰ πάρη ὁ Χάροντας, τὸ ποιὸν
[θὰ φάη τὸ βόλι...

Ὁ Γέρο-Νάκος ἦταν ἔτοιμος νὰ πάρη τὸ
τραγοῦδι

«Ποῦ θὰ ξεχειμωνιάσουμε τοῦτ' τὸ βαρὺν
[χειμῶνα

Μπιρομπλή μ' μπιροπιλάκι μου»

μὰ τὸν ἀντέκοψε ὁ Λαφογιάννης, μοιράζοντας χαλβὰ ἀπ' τὸν τράστο του. Κί' ὁ καπετάνιος θωροῶντας τὸν γελῶντας μὲ τὴν καρδιά του μίλησε.

Γιὰ μολογάτε, ὦρὲ παιδιὰ, πῶς στὸ γεροδιδόλο βρέθηκε μὲ τέτοια ζηλεμένα μουλάρια, τέτοιο περήφανο φαρὶ καὶ τέτοια φορεσιὰ κί ἀρματωσιὰ αὐτὸς οὐ ζαβολοῦσας οὐ Λαφογιάννης;

Κί' ὁ κυρατζήμασης ὁ Κοντογιώργης ἀρχισ νὰ ἱστορεῖ.

**

Ὁ Λαφογιάννης ἦταν δούλος στὸν ἴδιο τὸν κυρατζήμαση. Τὸ καροβάνι τοὺς δούλευε στὴ Θεσσαλία, κουβαλῶντας δευμάτια στᾶρι καὶ κριθᾶρι ἀπ' τὰ χωράφια στ' ἄλωνα. Ὁ ἥλιος πύρωνε καὶ ζέλιζε, κί' ἡ γλῶσσα κόλλαγε στὸ στὸμα ἀπ' τὴ δίψα. Τὰ καυμένα τὰ ζᾶ σεκλετεμένα, φορτωμένα μὲ τὰ χρυσαφένια βουνὰ τῶν δεματιῶν, διψασμένα, μὲ τ' αὐτιά κρεμασμένα, πήγαιναν κί' ὄλο πήγαιναν στὸν ψημένο κόμπο μὲς σὲ σύγνεφα κορνιαχοῦ. Κί' ἀπὸ κεντὰ οἱ κασαροὶ ἀγωγιάτες, σεκλετεμένοι κί' αὐτοὶ βουβοὶ, σακατεμένοι ἀπ' τὸ στρακοκί καὶ τὸν ἱδρῶ. Κί' ὄλος ὁ κόμπος βουβός, ἀλαλος νεκρωμένος. Ποῦ φωνὴ καὶ ποῦ τραγοῦδι! Κόλαση Κόλαση χρυσὴ καὶ πυρωμένη. Μόσε καμμιὰ σαλαγὴ, βλαστήμια καὶ βρσισιὰ πῆς στὰ ζᾶ ποῦ μὲνανε, ἀποκαρωμένα ἀπ' τὴ κούραση, πιδ πῆσω Ἐπιφικὰ ἀκούστηκε μιὰ γελασιτὴ φωνή.

—Τὶ θὰ λέγαταν, ὦρὲ σύντροφοι, ἂν ἔκαμα κανένα πῆδο πάνω ἀπ' τὸν κερμαρωμένον ἐκείνον μπέη;

Ἦταν ὁ Λαφογιάννης. Οὔρε κρού οὔρε λαύρα τὸν πείραζε τὸν ἐφτάψυχ! Ἄς σκάζανε μὲ τὸ ἥλιοστάλαμι ἢ στὴ κουφόβραση μὲ τὸ συννεφάκιμα οἱ ἄλλοι. Αὐτὸς; τὸ χαβᾶ του. Δὲν ἄφινε τὰ χωράφια.

Οἱ ἀγωγιάτες σήκωσαν τὰ μάτια, καὶ τί νὰ ἴδουν. Ὁ μεγάλος κικιλοῦς Σελίμ μπέης καβᾶλα στὸ περήφανο φαρὶ του, λυγερός καὶ μεγαλόφρηπος, μὲ ἑσάτερο μέτωπο, μὲ πρόσωπο ἀρχοντικό, ἀητομύτης κί' ἀητομάτης, μὲ μουστάκι παχὺ, λ'γο ψαρό, ἀντρας πηνήντια πενηνταπέντε χρόνων, καθάριος ἀρβανίτης.

Ὁ κυρατοῦμασης κί' ἄλλοι καρβανάροι οἱ ἔβανε μιὰ οὔστηρῆ, ματιὰ, γεμάτι φοβέρα στὸν Λαφογιάννη, μὰ ἐκείνου κικριὶ δὲ τοῦ καίγεται.

—Ἄμ' σὲ κακὸ μπελᾶ θὰ μᾶς βάλ' πάλε αὐτὸ τὸ γυφτόπεσμα, εἴπε μασῶντας τὰ λόγια τοῦ ὁ Γέρο-Νάκος.

Ὁ μπέης σπιρούνιασε τᾶλογοῦτου, βγήκε στὸ δρόμο καὶ προσέλασε. Ἐρχότανε ἀπ' τὰ χωράφια καὶ σὲ λίγο κοντοστάθηκε στ' ἄλωνα πούσαν συναγμένοι πολλοὶ καμποχωριάτες. Καμάρωνε τὴ σιδειά τοῦ τσιφλικιοῦ του, καμάρωνε τὰ ζωντανά του, καμάρωνε κί' ὄλο τὸν δούλο ἐκεῖνο κόσμον, πλῆθος ραγιάδες, ποῦ τὸν δούλευε.

Δὲ χένει καιρὸ ὁ Λαφογιάννης. Πέρονε μιὰ σβόλτα, σαλιάρει μιὰ δυὸ, ἀκουμπάει μὲ τὰ χέρια του στὰ καπούλια τ' ἄλογου καὶ πήδηξε πάνω ἀπ' τὸν περήφανο καὶ καμαρωτὸ Σελίμ μπέη, χωρὶς κᾶν νὰ τοῦ γγίξη μιὰ τρίχα!

Τὸ τί γίνηκε δὲ μπορεῖ νὰ τὸ πῆ ἄνθρωπος γλῶσσα. Ἐνας ραγιάς, ἕνας γκισοῦρ, νὰ πηδῆξη τὸν Σελίμ μπέη! Ἄλλοιὰ καὶ τρισαλλοιὰ! Κοκκάλιασαν οἱ δόλιοι κυρατζήδες. Πάγωσαν! Ὀλους, κί' αὐτὸς καὶ τὰ μουλάρια, μποροῦσε νὰ τοὺς κᾶψη ὁ μπέη. Κί' ὄλ' αὐτὰ νὰ γίνουν δέκα ντρακελιές ὄξω ἀπ' τὴ Λάρσα!

Τὸ πρῶμα μαθεύτηκε σ' ὄλη τὴ πολιτεία. Ὁ Σελίμ μπέης λύσσαξε κί' ἀφριξε ἀπ' τὸ κακὸ του. Ὁ πιασὲς λέει πῶς; ἂν δὲν ἔλθη ὁ Λαφογιάννης νὰ παραδοθῆ, θάκαμε σουροῦμι (ἔξορα) ὄλο τὸ καροβάνι στὴ Βιχδάτη! Ὁ κυρατζήμασης ὁ Κοντογιώργης πάει καὶ προσκυνᾶει τὸν μπέη, πάει καὶ στὸν πιασᾶ. Παρακαλεῖ, λέει πῶς; ὁ Λαφογιάννης εἶνε λουλόζ. Μπιτὶ κατὰ μπιτὶ γιὰ δεσμοῦ! Μὰ σὲ χαμένα. Σπουλάει ποῦ ὦς; τὸ δειλινοῦ τὸν πιάσανε, κατὰ τὴν Ἁγιά, τὸν φτεροπόδομο Λαφογιάννη κατὶ Γκέγκηδες, πὺν τὸν ἀπάνησαν στὰ κουτουροῦ στὴ στράτα καὶ τὸν γνώρισαν ποῦνανε παλῆς κλέφτης! Κί' ὄλοι προσμέναν νὰ τὸν ἴδουν κρεμασμένο, τὸν μπουνταλά!

Δεμένον χειροπόδομο τὸν Λαφογιάννη τὸν φύλαγε ἕνας ψηλὸς, καὶ τετράγωνος ἀρβανίτης στὸ σεράγι τῆς Λαρσᾶς. Σὲ λίγο θὰ τὸν φέγνανε μπροστὰ στὸν πιασᾶ.

Τὸ πονηρὸ μυαλὸ τοῦ ζοβολοῦδα δούλευε κί' ὄλο δούλευε πῶς νὰ τὸ σκάση. Κάποτε λέει τ' ἀρβανίτη.

—Σεῖς οἱ ἀρβανίτες δὲν εἰστε παλληκαράδες σᾶν κί' ἐμᾶς τοὺς γραικοὺς. Εἴτε παμπέσηδες.

—Πῶ, πῶ! Παλληκαράδες ἐμεῖς, μπρέ! Κᾶη

μει δ' ἀρβανίτης.

—Τὰ βάζουμε οἱ δυὸ μὲς μιὰ μῆση; Ματαλαίε δ' Λαφογιάννης, κάμοντας τὸν ἀδιαφορο.

Ὁ γιγινιένιος ἀρβανίτης χασκογέλασε τρανταχιά, δείχνοντας μγάλα κίτρινασμένα δόντια! Μιὰ μύγα ἀνθρωπος ὁ Λαφογιάννης θέλει νὰ τὸ βάλῃ μὲ τὸν μπελιβάνη τὸν Γιουσοῦφ!

—Πῶ, πῶ! Γιὰ, τὸ βάζουμε, μπρέ!

Ὁ φιλότιμος ἀρβανίτης ἔλυσε γρήγορα τὴν ἀγωγιάτη, καὶ τὸ πάλαιμα ἀρχεψι. Σὲ μιὰ στιγμὴ ὁ Λαφογιάννης βρέθηκε κατάχρμα σὲ πάτωμα, μὲ τὸ μολ-βένιο γόνα τοῦ Γιουσοῦφ πάνω σὲ μικρὸ στήθος του.

—Γιὰ μπρέ γιὰ! Φώναξε ὁ ἀρβανίτης περρήφανος καὶ μεταχασκογελῶντας τρανταχιά καὶ μεταδείχνοντας τὰ σάπια τοῦ δόντια.

—Ναι, ὦρὲ, μ' ἄ; τὰ βίλουμε καὶ σὶὸν πῆδο, εἰς τὰ «τρία», ἂν κοιτᾷ! Κάνει οὖ πονηρός δ' γαυγιάτης.

—Γιὰ, πῶ! Τὰ βάζουμε μπρέ! Ματαφώνησε ὁ θεριαμένος ἀρβανίτης.

Ποῦτος πῆδηξε ὁ Γιουσοῦφ καὶ κινήθη δ' Λαφογιάννης, μιὰ πιθαμὴ ἀνθρωπος, κί ἔκαμνε κῆρα πῶ, δὲν τὸν εφταξε. Μὰ ὁ ὄντις ἤτανε μικρός καὶ δὲ μπορούσε κανέναν νὰ πηδήξῃ μὲ φόρα.

—Κί ὕστερα ἰδρώνει κανεὶς ἐδῶ μέσα, λέει ὁ Λαφογιάννης. Δὲν ἀνοίγεις καμμιά στάλα τὸ πορτίουρο ν' ἀνασάνουμε κομάτι, ὡ ἐ μπράτιμ! Ἀνύποπτος ὁ Γιουσοῦφ ἀνοίγει τὰ καφάσια, βίδηρα δὲν ἔχει.

—Ποῦ λές, μπράτιμ, τίρα τώρα πῶς πηδῶσε οὗ «τρία» ὁ Λαφογιάννης, λέει ὁ ἀνεμοπῆδη κορατζής. Ἐνῶ, δυὸ, τρία!

Καὶ μὲ τὴ βόλτα χύμηξε οἱ σαί'τα, πάτησε σὲ πορτίουρο καὶ μ' ἕνα σάλτο μγάλο βιέθη. Στὴ σκεπὴ τ' ἀνικρυνοῦ σπιντοῖ! Κί ἄπο κεί, ἀφαντος.

Μπαλνιᾶς τοῦ ἔπασε τ' ἀρβανίτη. Σίγουρα θὰ τὸν κρέμαγε ὁ πασᾶς.

Τὸ πρᾶμα μαθεύτηκε σ' ὅλη τὴν πολιτεία κί ὅλος ὁ κόσμος θάμαζε τὸν φτεροπόδαρο ἀγωγιάτη. Κί αὐτός ὁ ἴδιος ὁ Σελίμ μπέης, κί ὁ πασᾶς κατόπι, θάμοξαν τὴν ἀξιοσύνη καὶ τὴν θάρρατα τοῦ Λαφογιάννη. Κί εἶπαν πῶς ἂν ἐρθη ὁ φτασίτης καὶ προσκυνήση καὶ φιλήσῃ τὸ χερί τοῦ μπέη καὶ τοῦ γυρέψη συχώρησι, θὰ τοῦ τὸ χάρισουν. Κί ἔλχεσαι ὁ Λαφογιάννης καὶ προσκυνάει καὶ φιλάει τὸ χερί τοῦ μπέη καὶ τοῦ γυρεύει συχώρηση καὶ τοῦ τὸ χαρίζει ὁ Σελίμ μπέης, μπροστά οὐ κόσμον καὶ ντουניά, μπροστά οὐ τούρκους κί ἀρβανίτες, οὐ χριστιανούς καὶ ὄβρηθούς καὶ οὐ γύφτους καὶ οὐ βουγγάρους καὶ οὐ βλάχους καὶ μπροστά σὸν ἴδιο τὸν πασᾶ! Κί ὁ

ιαν κάποιος ἀπ' τοὺς καταχορούμενους ἀγωγιάτες, ποὺ τρέμειναι ὡ; ἐκείνη τὴν ὥρα, σιγομουροῦ. ἴσως πῶ, ὁ Λαφογιάννης μπόραγε νὰ πηδήξῃ ἐφτά μούλες φορτωμένες δεμάτια καὶ βαλμένες στὴν ἀιάδα τὴ μιὰ πλάϊ στὴν ἄλλη, κατένας δὲ τὸ πιστεψε. Οὐκ κί ὁ μπέης ὕψε κί ὁ πασᾶς.

Ρωτιᾶνε τὸν ἴδιο τὸν Λαφογιάννη, κί ἐκεῖνος χαμογελάει πονηρά.

—Γιὰ νὰ σὲ ἰδοῖμε, μπιὲ σαί'τη! Κάμει ὁ μπέης.

Σὲ λίγο ἐφτά καλοδεμένα καὶ ψηλά μολάγια, φορτωμένα χρυσαφένια δεμάτια νιτρεῖσίου σταριοῦ ἦσαν βαλμένα ἀραδιαστά, τ' ὄνα πλάϊ σ' ἄλλο. Ἀσάλευτο τὸ πλῆθος πρόομενε νὰ ἰσῆ τὸ θάμα.

Ὁ Λαφογιάννης πέρνει μιὰ φόρα, καὶ τὸ θάμα ἐγίνει Πήδηξε ἀπ' τὴ μιὰ μριά στὴν ἄλλη ὅλο ἐκείνο τὸ κίτρινο βουνὸ ἐτῶν ἐφτά φορτωμένων μολαριῶν, χωρὶς ἕνα ἀλυρο νὰ κολλήσῃ στὰ ροῦχα του!

—Μπράβ!, ὦρὲ μπύρο μου! Φωνάζει ὁ Σελίμ μπέης. Φωνάζει κί ὁ πασᾶς, κί ὅλος ὁ συναγμένος κόσμος. Κί ὄχι μόνε τοῦτο. Θιμάζοντας τὴν ἀξιοσύνη τοῦ ὁ μπέης τοῦ χάρισε τὸ περρήφανο φαρὶ του καὶ τὰ ἐφτά καλοδεμένα καὶ ψηλά μολάγια μ' ὅλα τὰ φορτωμένα δεμάτια!

Ὁ κόσμος βίζει τὸν σαστισμένο Λαφογιάννη καβίλλα σ' ἄ.ι τοῦ μπέη. Ὁ πασᾶς; βλέπει πῶ; δὲ πᾶει νὰ καβαλλῇ τέτοιο ὄμορφο καὶ χρυσοσέλινο ἀνὴρας σχιστένας καὶ φουκαριᾶ; ἀγωγιάτης. Γιὰ δαῦτο τοῦ χάρισε μιὰ πλουμιστὴ φορεσιὰ κί ἕνα σκαλισμένο ταμποῦκι. Ἐτοῖο ὁ διαολέμενος Λαφογιάννης ἐγίνε σ' ὕλα του μπέης, ἀλχονταί!

ΙΥ

Σὰν τέλειωσε ἡ ἱστορία τοῦ Λαφογιάννη, σηκώθηκαν οἱ κλέφτες, φιληθῆκαν συναμεταξύ τους, χαϊρέτησαν τοὺς κοραβανάρους, τοὺς εὐχηθῆκαν καλὸ χειμῶνο, ὡρίσανε πού' θὰ ομίγανε τὴν ἀνοιξὴ ρίξαν μιὰ μάταριά ὄλοι ἀντάμα, πούκαμε ν' ἀντικλήσουν βινεφῶ οἱ κερᾶδες καὶ τὸ μπουγάς, καὶ χωριστήκανε δυὸ δυὸ, ἰρεῖ; ἰρεῖ. Ἄλλοι κατὰ τὰ χειμαδιὰ τῆς Θεσσαλίας, κί ἄλλοι κατὰ τῆς Ἠλείου, ὅπου ὁ καθέναν θὰ πέρναγε βολικώτερα τοῦς μαύρους χειμωνιάτικους μήνες, τρώγοντας τὸ ψωμί στὴ μιὰ καὶ τὴν ἄλλη στάνη.

Σὲ λίγες βδομάδες μσθεύτηκε στὰ χειμαδιὰ πῶς ὁ ντερεβέννας Χασὴν κί ὁ Μουσταφᾶς βρέθηκαν σφαγμένοι σ' ἕνα ταμποῦκι, ἀνάμεσά σα Κατερίνα καὶ Λέρσα.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΙΝΔΕΑΣ

ΣΤΙΧΑΚΙΑ

"Αν ἀποθάνω μὴ μὲ κλαῖς, γιὰτ' εἶμ' ἀποθαμένος,
κλάψε με τῶρα ζωντανὸ ποῦ 'μ' ἔρημος καὶ ξένος.

Βάσανα πίκρες καὶ καύμοι, ἀφήστε με νὰ ζήσω,
τοῦτον τὸν λίγο τὸν καιρὸ ποῦ βρήκα ν' ἀγαπήσω.

"Ἄνοιξε γῆς μέσα νὰ μπῶ, καὶ σκέπασέ με χῶμα,
γιατὶ πλέον δὲν μοῦ μιλεῖ τὸ ζαχαρένιο στόμα.

'Ανάθεμά σε δὲν πονεῖς, δὲν βλέπεις, δὲν πιστεύεις
ποῦ ἔλωσα σὰν τὸ κερί κι' ἀκόμα μὲ παιδεύεις.

Τὴν ὥρα τοῦ θανάτου μου ἐσένα θὰ μὴγῶσω,
νὰ ἰδῆς μὲ τί παράπονο τὰ μάτια μου θὰ κλείσω.

ΠΑΛΙΑ ΜΟΥ ΧΡΟΝΙΑ

Παλιὰ μου χρόνια καὶ καιροὶ παλιὰ μου περασμένα,
δὲ θὰ ξαναγυρίσετε νὰ 'ρθῆτε πάλι κάτω,
νὰ γίνω δεκαχτῶ χρονῶν, νὰ μπῶ στὰ εἰκοσιένα
Νὰ στρίψω τὸ μουστάκι μου νὰ γίνῃ σὰν ἀγγίστρι.
Νὰ πάρω δίπλα τὰ βουνὰ πάω νὰ γίνω κλέφτης
νὰ πάρω σκλάβους δώδεκα καὶ σκλάβες δεκαπέντε.

Δὲν εἶναι κρίμα νὰ χαθῶ' κι' ἄδικο νὰ πεθάνω,
νὰ χωρισθοῦν τὰ μάτια μου ἀπὸ τίς μαυρομάτες
νὰ σμίξῃ τὸ κορμάκι μου μὲ τοὺς ἀποθαμένους,
νὰ πᾶν νὰ ἴδουν τὰ μάτια μου αὐτόν τὸν κάτω κόσμο.
Ποιὸς ξέρει ἡ ἀγάπη μου ἂν θὰ μ' ἀκολουθήσῃ!

"Ἐβγα μανοῦλα, φώναξε στὸ πέρα παραθύρι,
δῶσε χαμπέρι στὰ χωριά σ' ὅλα τὰ βιλαέτια,
ὄσα παιδιά εἶν' ἀνύπαντρα φέτο μὴ παντρευτοῦνε
φέτος θὰ γίνῃ πόλεμος θὰ γίνῃ ἀνταρσία,
θὰ κλάψουν μάνες γιὰ παιδιά, γυναῖκες γιὰ τοὺς ἄντρες
θὰ κλάψῃ καὶ μιὰ νιούτσι κη τριῶν μερῶν νυφοῦλα.

[Ἄπεστάλησαν ἀπ' τὸν κ. ΝΙΚΟΝ ΣΙΑΦΑΚΑΝ]

ΑΓΡΟΤΙΚΟ

Μικρὸς πηδοῦσα στὸ κοκκιοπῆλι
τὸν εἶχα τότε στὴν καρδιά μου τὸν Ἀπρίλη.
Μάθαινα γιὰ τὴν ἀλεπού καὶ τὴν ἀρκούδα,
μὲ τῆς γελάδας τὴν οὐρὰ ἐφκίανα πλεξούδα.

Ἄφοῦ ἀπολάγαμε τὰ γίδια στὸ δαφνιώνα
πλάϊ στὴ φωτιά μας δὲν ἐνοιώθαμε χειμῶνα·
λίγα ξερόκλαδα ἀναμμένα μπρὸς στὴν πέτρα,
τῆς εὐτυχίας μας αὐτὰ εἶτανε τὰ μέτρα.

Μὲ γνώριζε καὶ τὸ σκυλί μου κι' ἡ ἀρνάδα
ποῦ ἔβασκε πλάσμα τοῦ Θεοῦ, στὴν πρασινάδα,
(λουρίδα κόκκινη εἶχε γύρα στὸ λαιμὸ τῆς
κι' εἶταν φρονίδα τῆς ἀγάπης μου τῆς πρώτης).

Μπομπότα βρῖσκαμε τὸ βράδυ στὸ μεσάλι,
καλὰ τῆς γῆς, ὅσο δὲν εἶμαστιαν μεγάλοι.
Μὰ τὸ ξερὸ ψωμί τὸ νοστιμέβ' ἢ πείνα,
ὅμοιά μὲ σοῦμπρα εἶταν γλυκὸ τὰ χρόνια ἐκεῖνα.

Τί νὰ μοῦ δώκουν τώρα οἱ κινηματογράφοι,
ἄς εἶχα μόνο τὸ μεγάλο ἐκεῖδ' χωράφι
μπροστὰ στὸ σπίτι μου ὅπου στέναμε δραμπάλα
κι' ὥς τὸ σουρούπωμα εἶταν ὄνειρο κι' ἀνιράλα.

Γ. ΚΟΤΖΙΟΥΛΑΣ

ΠΡΟΣΜΟΝΗ

Πόσο σκληρὸ νὰ ξεγελάς τὸν πόθο τὸν ἀνήσυχο
μὲ τὴ χαρὰ τοῦ γυρισμοῦ, καλὴ μου, ὅπου δὲν θάρθη!
Καὶ νὰ μιλεῖς στὴν ἴδια σου ψυχὴ γιὰ κάτι πιδ ὄμορφο:
Πάντα εὐωδιάζει ἓνα φτωχὸ λουλοῦδι, ποῦ μαράνθη..

Καὶ νὰχο ντύσει τὴ φτωχὴ μου κάμαρα στὰ γιορτινά
καὶ πλάϊ, οἱ κρίνοι νὰ μιλοῦν, στὰ κόκκινα λαμπόνια
κι' ἡ προδομένη ἀγάπη μου ἐκέτισσα νὰ τριγυρνᾷ
κάτω ἀπὸ κρῦα κι' ἄχαρα κι' ἐρημικὰ μπαλκόνια ..

Καὶ τὸ παλιὸ ρολόγι μου ἀργὰ τὸν χρόνο νὰ μετρᾷ
κι' ἡ μέρα — φύλλο κίτρινο — φυλλοροεῖ ἀγάλη...
Κι' ἡ μυγδαλιὰ ἢ πρωτάνθιστη μιὰ ἐρωτικὴ χαρὰ
κι' ἐγὼ νὰ κλαίω νὰ κλαίω βουβὰ γιὰ μιὰ γιορτὴ μεγάλη.

Πόσο σκληρὸ νὰ ξεγελάς τὸν πόθο τὸν ἀνήσυχο
κάτω ἀπὸ κρῦα ὑπόστεγα σταθμῶν σιδηροδρόμων
μὲ τὴ χαρὰ τοῦ γυρισμοῦ καλὴ μου, ποῦ τραγούδησα
στὴ σιωπὴ τῶν μακρυνῶν καὶ βραδυασμένων δρόμων...

ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΚΑΚΟΥΡΗΣ

* ΚΑΘΕ ΜΗΝΑ *

ΤΟΠΙΚΑ ΣΟΒΑΡΑ ΘΕΑΤΡΑ

Τελευταία διάβασα στην φιλολογική «Καθημερινή» ένα σύντομο άρθρον του κ. Κ. Μπασιτιά, «τὸ θέατρον καὶ αἱ ἐπαρχίαι». Ὁ κ. Μπασιτιάς θεωρεῖ—καὶ πολλὴ δίκαια—τὸ θέατρο ὡς ἕνα ἀπ' τὰ πιδ σημαντικὰ καὶ καρποφόρα μέσα γιὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πνευματικοῦ καὶ καλλιτεχνικοῦ ἐνδιαφερόντος ἐπὶ τὴν ψυχὴν τοῦ ἐπαρχιώτου. Κι' ἀναφέρει ὅτι δὲν ἔχει ἐπέλθῃ καμμιά πνευματικὴ ὠφέλεια εἰς τοὺς ἐπαρχιώτας πού ἐτυχαν νὰ δοθῇ γιὰ μερικὰς μερὰς τὶς παραστάσεις τοῦ Β. Θεάτρου ἐπὶ τὸν τόπον τους. Κι' ἀπαριθμεῖ τὰ κακὰ τῆς περιόδου αὐτῆς πού ἀπὸ μιὰ μεριά δὲν προσφέρει τίποτα ἐπὶ σκοπὸν τῆς ἀλλὰ γίνεται συντελεστής καὶ τῆς κακῆς προετοιμασίας τοῦ θεάτρου γιὰ τὴν σερεῖται τρεῖς ὀλόκληρους μῆνες. Καταλήγοντες ὑποδεικνύει νὰ ἰδρῦθῃν «κατ' ἀρχὰς» εἰς δύο τρίτα μεγάλα κέντρα τοπικὰ ἔθνικα θεάτρα.

Πολλὴ συμπαιδικὴ ὁ γνῶμις τοῦ κ. Μπασιτιά πού δὲν μπορεῖ κανεὶς ὁμοῦ νὰ πῆ πὼς ἔγιναν μόνον ἀπὸ ἀγάπην πρὸς τὴν ἐπαρχίαν, ἀλλὰ κι' ἀπὸ ἀγάπην πρὸς τὸ σημερινὸ Βασίλ. Θεάτρο πού θέλει νὰ πιστεῦν πὼς θὰ ζημιωθῇ μὲ τὴν περιόδου του

Τὸν κ. Μπασιτιά μ' ὄλο τὸν ἀξιωματικὸν τόπον τῆς φωνῆς του μποροῦμε νὰ τὸν δικαιώσωμε μὲ τὴν προϋπόθεσιν νὰ ἐπεκταθῇ ἡ περὶ ἰδρύσεως γνώμη του μόνον ἐπὶ τρεῖς ἐπαρχιακὰς πρωτεύουσας. Γιατὶ ἡ ἐπιωφελὴς αὐτὴ δράση νὰ μὴ λάβῃ πιδ γενικὴ χαρακτηρισμὸν καὶ ν' ἀποχτήσῃ, ἂν ὄχι ὅλες, τοῦλάχιστο οἱ πιδ ἀνεπτυγμένους ἐπαρχιακὰς πρωτεύουσας, τὸ τοπικὸν τοῦ θεάτρου μὴ πού μόνον ἡ οἰκονομικὴ ἐνίσχυση ἀπὸ τὶς τοπικὰς ἀρχὰς χρειάζεται πού θὰ συνδυασθῇ μὲ τὴν καλλιτεχνικὴν μέριμναν τοῦ κεντρικοῦ Βασίλ. Θεάτρου. Ἡ ἐπαρχία δὲν εἶναι, ὄχι, μονάχη τῆς καταδικασμένη ἐπὶ πνευματικὸν λήθαργον. Δὲν τῆς εἶναι ξένη ἡ ἀγάπη πρὸς τὸ θέατρο, πρὸς τὸ ἐκλεχτὸν βιβλίον καὶ γενικὰ πρὸς κάθε μορφωτικὴν προοπτικὴν. Ἀρκεῖ νὰ βρεθῇ οἱ ὀδηγητὲς, οἱ ἐμπειροὶ πού θὰ τολμήσῃ νὰ ἔξωκώσῃ τὴν αὐλαίαν πού τὴν χωρίζει ἀπ' τοὺς ἀνώτερον πνευματικὸν κατενθῦντες. Χρεῖζεται ἡ ἀπαραίτητη μέριμνα τῶν ἀρμοδίων κι' ἡ διεξαγωγὴ πραγματικοῦ ἀγῶνος. Καὶ

τὸν ἀγῶνα πρέπει νὰ ἀναλάβουν οἱ διανοοῦμενοι τοῦ τόπου καλῶντας ἐπὶ συνδρομὴν τοῦ Ἀθηναίου ἐνδιαφερομένου γιὰ τὴν ἀφύπνισιν τῆς ἐπαρχίας. Ὁ κ. Μπασιτιάς προτείνει ἕνα σχέδιον πού πρέπει νὰ μὴ λησμονηθῇ ἀπ' τοὺς ἀρμοδίους. Νὰ σταματήσῃ αὐτὴ ἡ παρελάσι τῶν ταπεινῶν θιάσων εἰς τοὺς μικροὺς θεατρικὸν θαλάμους, ἡ ἀδιαφορία θὰ ἐξακολουθῇ ὡς τὸ ξύπνημα, εἰς ἄλλους πνευματικὸν τομεῖς τοῦ ἐπαρχιώτη, τὴν γενρὴν μορφωτικὴν του κατάρτισιν κι' ὕστερα ἀπὸ ἀκριβοῦς ὑλισμὸν τῶν δυνάμεων του κι' ἀπ' τὴν συνάντησιν τῆς ὁμοίας διαθέσεως καὶ στοὺς γύρω του θὰ προσβῇ σὴν δημιουργίαν τῶν ἐπιθυμιῶν του. Εἶναι ἡ ψυχολογία μας.

Μὰ ὁ λαὸς πάντα θὰ ὑπάρχη καὶ οἱ αἰωνιότητες του ἀπαιτήσῃς κι' ὕστερα ἀπ' τὴν παροχὴν τῶν τέτοιων μέσων γιὰ τὴν μόρφωσίν του θὰ σταθῇ βλοσυρὸς, ἀκίνητος καὶ στήν ἀγγελία τῶν θὰ στρέψῃ ἄλλοῦ τὴν προσοχὴν του: στήν τέχνην πού μπορεῖ νὰ τὸν ἐκνοποιήσῃ, νὰ τὸν εὐχαριστήσῃ μὲ μιὰ ἄβυσθον κι' ἀδικαιολόγητη εὐχαρίστησιν πού γιὰ τοὺς ἄλλους μπορεῖ νὰ ἐγκλείῃ τὴν πιδ μεγάλη τραγικότητα

Εἶναι πολλοὶ ἐκεῖνοι—καὶ πληθαίνουν συνεχῶς—πού ἐπιζητοῦν γιὰ σύντροφόν τους τὸ ἐκλεκτότερον θεατρικὸν ἔργον σὴν σκηναίαν τὸ καλλίτερον βιβλίον, τὴν πιδ σφριγηλὴν πνευματικὴν ζωὴν τῆς πόλεως του μὰ—γιὰ νὰ πῶμε τὴν ἀλήθειαν—δὲν εἶναι τὸ σοὶ πού διαθέτωντας τὶς δυνάμεις τους νὰ ἀνεβάσῃ τὸσον ἀπότομα τὸ πνευματικὸν ἐπίπεδον τῆς ἐπαρχίας τῶν

Λέγω πὼς δὲ μπορεῖ νὰ γίνῃ μόνον ἀπὸ τὰς δυνάμεις τους ἡ ἰδρύσις τοῦ τοπικοῦ αὐτοῦ θεάτρου. Ἐκτὸς ἂν ἐπέμβῃ οἱ ἀρχὰς τοῦ τόπου καὶ συνδύσῃ τὴν ἐνεργητικότητά τους μὲ τὴν κρατικὴν μέριμναν.

Ἡ ἰδρύσις τοπικῶν παραρτημάτων τοῦ Βασίλ. Θεάτρου εἶναι μιὰ πολλὴ τολμηρὴ ἰδέα δεδομένου ὅτι μόλις πρὸ ἕξ ἐπὶ ἕξι ἰδρύθηκε καὶ στήν Ἀθήναν, πού εἶχε ὀλίγον τῆς μιὰ εὐρεῖαν πνευματικὴν κίνησιν, καὶ μιὰ ἐντονην θεατρικὴν δρασίαν πού ἐπρεπε νὰ φθάσῃ σὴν πιδ ἐλευστικὴν φάσιν τῆς γιὰ νὰ ἀναπηδήσῃ ἡ Βασίλ. σκηναίαν.